

**T.C.
SERHAT KALKINMA AJANSI**

TRA2 BÖLGESİ

**KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK
MEVCUT DURUMU
VE STRATEJİK EYLEM PLANI**

Hazırlayanlar

Meral ARSLAN

Ceren KURĞA

Abdulkadir BORAZAN

2017

Doç. Dr. Hüsnü KAPU
T.C. Serhat Kalkınma Ajansı
Genel Sekreter

Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerinden oluşan TRA2 Bölgesinin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkı sağlaması amacıyla faaliyet gösteren T.C. Serhat Kalkınma Ajansı, bölgenin önemli ekonomik faaliyetlerinden birisi olan küçükbaş hayvancılık potansiyelinin ortaya çıkarılmasına yönelik 2014 yılında başlanan çalışmalar kapsamında Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerinde toplantılar yapılmıştır. Toplam 48 kişinin katılım sağladığı bu toplantılarda, küçükbaş hayvancılıkla ilgili karşılıklı görüş alışverişi yapılmış, çalışmanın çerçevesi çizilmiş ve yetiştiricilere uygulanacak anket çalışmasının içeriği oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüklerinin de desteği ile Ağrı'da 250, Ardahan'da 40, Iğdır'da 116 ve Kars'ta 92 adet olmak üzere toplam 498 yetiştiriciye anket uygulanmıştır.

Bölgenin küçükbaş hayvancılık potansiyelinin ortaya çıkarılmasına yönelik uygulanan anketler sonucunda bölgedeki işletmelerin profili çıkartılmış ve küçükbaş hayvancılıkla ilgili temel sorun alanları tespit edilmiştir. Bu sorun alanlarıyla ilgili çözüm önerilerinin oluşturulması amacıyla geniş katılımlı bir çalıştay düzenlenmesine karar verilmiştir. SERKA ve Kafkas Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi işbirliği ile çalıştayda katılımcılar, konu başlıkları ve metodoloji belirlenmiştir. 22-23 Aralık 2015 tarihlerinde Kars İli Sarıkamış İlçesinde "TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı" düzenlenmiştir. SERKA ve Kafkas Üniversitesi işbirliği ile düzenlenen çalıştaya TRA2 Bölgesinin dört ilinden yetiştiriciler, üreticiler, akademisyenler ile bölge dışından akademisyenler ve merkezi kurum ve kuruluş temsilcilerinden oluşan toplam 153 kişi katılmıştır.

Çalıştay hazırlıkları kapsamında Türkiye Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Merkez Birliği tarafından 27-28 Kasım 2015 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen Türkiye Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı'na katılım sağlanmıştır. Burada sektörün önde gelen akademisyenleri ve temsilcileri ile görüş alışverişi yapılmış ve kendileri Sarıkamış'ta düzenlenecek çalıştaya davet edilmiştir.

Daha sonra eylem planı taslağı hazırlanarak ilgili paydaşların görüşüne sunulmuştur. Paydaşlardan gelen görüşlere göre eylem planına son hali verilmiştir. Yapılan çalışmanın bölge için faydalı olmasını temenni ederken, görüş ve önerilerini bizimle paylaşanlara ve emeği geçenlere teşekkürlerimi sunarım.

SUNUŞ.....	2
İÇİNDİKİLER	3
TABLolar	5
ŞEKİLLER.....	7
1. KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK MEVCUT DURUMU	8
1.1. Dünya'da Küçükbaş Hayvancılık	9
1.2. Türkiye'de Küçükbaş Hayvancılık	13
2. TRA2 BÖLGESİ KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK MEVCUT DURUMU	18
2.1. Küçükbaş Hayvancılık	19
2.2. Küçükbaş Hayvan Et Üretimi	24
2.3. Küçükbaş Hayvan Süt Üretimi	24
3. KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK DESTEKLERİ.....	30
3.1. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Desteklemeleri.....	31
3.2. Teşvik Sisteminde Verilen Desteklemeler	35
3.3. TKDK Destekleri.....	35
4. SAHA ÇALIŞMASI	37
4.1. Koordinasyon Toplantıları	38
4.2. Anket Sonuçları.....	38
5. TRA2 BÖLGESİ KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK ÇALIŞTAYI	60
5.1. Yetiştiricilik ve Hayvan Islahı.....	61

5.2. Besleme ve Mera Kullanımı.....	63
5.3. Hayvan Sağlığı.....	64
5.4. Üretim Planlaması ve Pazarlama.....	66
5.5. Yetiştirici – Kamu İlişkisi.....	67
6. EYLEM PLANI 2017-2020	69

Tablo 1 : 2014 Yılı İtibariyle Küçükbaş Hayvan Sayısı (Baş)	9
Tablo 2 : Yıllar İtibariyle Dünya Küçükbaş Hayvan Varlığı (*1.000 Baş)	10
Tablo 3 : Dünya Küçükbaş Süt Üretimi, 2009-2014	10
Tablo 4 : Ülkelere Göre Koyun-Keçi Sütü Üretimi (1980-2014)	11
Tablo 5 : Dünya Küçükbaş Et Üretimi, 2009-2014	11
Tablo 6 : Ülkelere Göre Koyun-Keçi Eti Üretimi (ton), 1980-2014	12
Tablo 7 : Dünya Küçükbaş Ham Deri Üretimi, 2009-2013	12
Tablo 8 : Yıllar İtibariyle Türkiye Küçükbaş Hayvan Varlığı (Milyon Baş), 1961-2016.....	13
Tablo 9 : Türkiye’de Küçükbaş Hayvandan Süt Üretimi (ton), 2002-2016.....	15
Tablo 10 : Türkiye’de Sağılan Hayvan Sayıları, 2002-2016	16
Tablo 11 : Türkiye ve TRA2 Bölgesinde Küçükbaş Hayvan Varlığının Yıllar İtibariyle Değişimi, 2005-2016	19
Tablo 12 : Ağrı İlçe Bazlı Küçükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı, 2016	20
Tablo 13 : Ardahan İlçe Bazlı Küçükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı, 2016	21
Tablo 14 : Iğdır İlçe Bazlı Küçükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı, 2016.....	21
Tablo 15 : Kars İlçe Bazlı Küçükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı, 2016.....	21
Tablo 16 : Yıllar İtibariyle Küçükbaş Hayvan Et Üretim Miktarı (ton)	24
Tablo 17 : TRA2 Bölgesi İlleri Sağılan Hayvan Miktarları, 2016	24
Tablo 18 : Ağrı İli Süt Üretim Miktarları, 2010-2015.....	25
Tablo 19 : Ardahan İli Süt Üretim Miktarları, 2010-2016.....	25
Tablo 20 : Iğdır İli Süt Üretim Miktarları, 2010-2016	26
Tablo 21 : Kars İli Süt Üretim Miktarları, 2010-2016.....	26
Tablo 22 : Ağrı Merkez ve İlçeleri Küçükbaş Hayvan Sütü Üretimi, 2016.....	27
Tablo 23 : Ardahan Merkez ve İlçeleri Küçükbaş Hayvan Sütü Üretimi, 2016.....	28
Tablo 24 : Iğdır Merkez ve İlçeleri Küçükbaş Hayvan Sütü Üretimi, 2016.....	28

Tablo 25 : Kars Merkez ve İlçeleri Küçükbaş Hayvan Sütü Üretimi, 2016.....	29
Tablo 26 : Ağrı İli Küçükbaş Hayvancılık Desteklemeleri, 2009-2013	32
Tablo 27 : Ardahan İli Anaç Koyun-Keçi Desteklemeleri, 2011-2013	33
Tablo 28 : Hemşin Islah Desteklemesi Verileri, 2013	34
Tablo 29 : Iğdır Anaç Koyun-Keçi Desteklemeleri, 2013	34
Tablo 30 : Kars İli Anaç Koyun-Keçi Desteklemeleri, 2007-2013	35
Tablo 31 : Ağrı İli TKDK Destekleri.....	36
Tablo 32 : Kars İli TKDK Destekleri.....	36
Tablo 33 : Anketlerin İllere Göre Dağılımı.....	39
Tablo 34 : Ankete Katılanların Yaş Grupları.....	39
Tablo 35 : Ankete Katılanların Eğitim Durumu.....	40
Tablo 36 : İşin Yapılış Süresi.....	40
Tablo 37 : Ağıl Alanı.....	41
Tablo 38 : İşletmenin Mülkiyet Durumu.....	42
Tablo 39 : Mera Mülkiyet Durumu.....	42
Tablo 40 : İşletmenin Mevcut Hayvan Sayısı	43
Tablo 41 : İşletmedeki Küçükbaş Hayvan Cinsi	43
Tablo 42 : Hayvanların Satılma Şekilleri.....	44
Tablo 43 : Küçükbaş Hayvancılıkta Yaşanan Sorunlar.....	45

Şekil 1: Yıllar İtibariyle Türkiye Küçükbaş Hayvan Varlığı (1.000 Baş), 1970-2016	14
Şekil 2: Türkiye’de Küçükbaş Et Üretimi (ton), 2005-2016	17
Şekil 3 : TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvan Varlığının Dağılımı (2016).....	20
Şekil 4: İllerin Koyun Varlığı, 2016	22
Şekil 5: İllerin Keçi Varlığı, 2016	22
Şekil 6: TRA2 Bölgesi’nde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinde Öne Çıkan İlçeler.....	23
Şekil 7: Ağrı İli Küçükbaş Hayvancılık Desteklemeleri, 2009-2013.....	33

Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanlar, insanlar tarafından evcilleştirilmiş ilk çiftlik hayvanları arasında yer almaktadır. İnsanların koyun ve keçi yününe eğirip ip olarak kullanmaları ise insanlığın gelişmesine önemli bir katkıda bulunmuştur. Bu anlamda küçükbaş hayvancılık insanlık için ilk sanayinin başlangıcı kabul edilebilir. İnsanlık tarihi boyunca insanların ilk geçim kaynaklarından biri olduğu kabul edilen küçükbaş hayvancılık, tarih boyunca tarımsal ekonomideki yerini büyük bir ölçüde korumuş ve günümüzde de dünya genelinde önemli bir üretim ve istihdam kaynağı oluşturmaktadır. Tüm dünyada küçükbaş hayvancılığın yaygın olmasının nedeni küçükbaş hayvanların değişen çevre koşullarına ve bulundukları bölgedeki beslenme rejimlerine kolay uyum sağlamalarıdır.

1.1. Dünya'da Küçükbaş Hayvancılık

Küçükbaş hayvanlar çağlar boyunca insanların beslenmesinde önemli bir yer tutmuştur. Küçükbaş hayvanlardan elde edilen besinler insan beslenmesinde hayati bir öneme sahiptir. Hayvansal proteinin ucuz ve erişilebilir bir şekilde tedarik edilmesi ve toplumların dengeli ve yeterli beslenmeleri açısından son derece önemlidir. Gelişmekte olan ülkelerde özellikle geri kalmış kırsal alanlarda küçükbaş hayvancılık çok değerli katkı sağlamakta önemli bir beslenme ve geçim kaynağı oluşturmaktadır.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre 2009 yılında tarım ve hayvancılık sektörü dünya gayri safi hâsılasının %3'ünü oluşturmakta, hayvancılık alt sektörü ise tarımsal gayri safi hâsılânın %37'sini oluşturmaktadır. Bu oran AB ülkelerinde %48, ABD'de %44 iken gelişmekte olan ülkelere %30'lar civarında kalmıştır.

Tablo 1: 2014 Yılı İtibariyle Küçükbaş Hayvan Sayısı (Baş)

Kıta	2014	Yüzde (%)
AFRİKA	704.840.927	31,80
AMERİKA	122.720.302	5,54
ASYA	1.135.616.800	51,23
AVRUPA	147.090.911	6,63
OKYANUSYA	106.424.922	4,8
DÜNYA	2.216.693.862	100

Kaynak: Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

FAO verilerine göre 2014 yılında dünyadaki küçükbaş hayvan varlığının yarısından fazlasının çoğunlukla gelişmekte olan ülkelerin yer aldığı Asya kıtasında bulunduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin yer aldığı Avrupa ve Amerika kıtasında küçükbaş hayvan sayısının daha düşük olduğu görülmektedir.

KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK MEVCUT DURUMU

01

Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Tablo 2: Yıllar İtibariyle Dünya Küçükbaş Hayvan Varlığı (*1.000 Baş)

1970	1980	1990	2000	2010	2012	2013	2014
1.440.966	1.562.997	1.794.907	1.810.714	2.073.522	2.165.125	2.138.678	2.216.694

Kaynak: Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

Dünya Küçükbaş Süt Üretimi

FAO verilerine göre dünyada küçükbaş hayvancılıktan elde edilen süt üretimi 2009 yılından 2014 yılına kadar düzenli bir artış göstermiştir. Keçi sütü üretiminin koyun sütü üretiminden fazla olduğu Dünya’da 2009 yılında 26 milyon ton olan toplam süt üretim miktarı 2014 yılında 29 milyon tona çıkmıştır. 2014 yılı verilerine göre Dünya’daki toplam küçükbaş süt üretiminin yüzde 64’ü keçilerden sağlanmaktadır.

Tablo 3: Dünya Küçükbaş Süt Üretimi, 2009-2014

Yıl	Koyun Sütü Üretimi (Ton)	Keçi Sütü Üretimi (Ton)	TOPLAM (TON)
2009	9.507.703	16.552.335	26.060.038
2010	9.866.499	17.164.618	27.031.117
2011	9.851.537	17.541.895	27.393.432
2012	10.010.387	17.826.870	27.837.257
2013	10.137.749	17.957.372	28.095.121
2014	10.429.155	18.340.016	28.769.171

Kaynak: Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

Ülkelerin süt üretimi verilerine bakıldığında en fazla süt üretimi 1,85 milyon ton ile Çin tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye’nin süt üretimi ise 2014 yılında yaşanan artışla 1,58 milyon tona ulaşmıştır.

Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Tablo 4: Ülkelere Göre Koyun-Keçi Sütü Üretimi (1980-2014)

Koyun-Keçi Sütü (milyon ton)							
	1980	1990	2000	2010	2012	2013	2014
DÜNYA	14,51	17,96	19,70	27,13	27,84	28,10	28,7
AB	3,08	3,74	4,01	4,90	4,72	4,66	5,69
TÜRKİYE	1,63	1,48	0,99	1,08	1,37	1,51	1,58
ÇİN	0,33	0,75	1,07	2,00	1,87	1,83	1,85
İRAN	1,14	1,17	0,91	0,71	0,69	0,69	0,59
FRANSA	0,59	0,67	0,73	0,91	0,89	0,83	0,87
İTALYA	0,72	0,79	0,85	0,45	0,43	0,41	0,40
YUNANİSTAN	0,98	1,17	1,26	1,17	1,10	1,04	1,12

Kaynak: Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

Dünya Küçükbaş Et Üretimi

FAO verilerine göre 2009 yılında 13,3 milyon ton olan küçükbaş et üretimi 2010 yılında yüzde 10’luk bir yükselişle 14,7 milyon tona çıkmış ardından 2011 yılında tekrar düşerek 13,2 milyona gerilemiş ve 2014 yılında 14,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Et üretimi yüzdelerine bakıldığında koyun eti üretiminin yüzde 62 ile birinci sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 5: Dünya Küçükbaş Et Üretimi, 2009-2014

Yıl	Koyun Eti Üretimi (Ton)	Yüzde (%)	Keçi Eti Üretimi (Ton)	Yüzde (%)	TOPLAM
2009	8.331.698	62,49	5.000.580	37,51	13.332.278
2010	8.145.180	55,17	6.619.115	44,83	14.764.295
2011	8.149.595	61,53	5.094.646	38,47	13.244.241
2012	8.448.084	61,61	5.263.388	38,39	13.711.472
2013	8.702.257	61,63	5.417.407	38,37	14.119.664
2014	8.960.335	62	5.524.075	38	14.484.410

Kaynak: Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

Dünyadaki koyun ve keçi eti üretimine bakıldığında, 1980-2014 yılları arasında miktarın sürekli arttığı görülmektedir. Avrupa Birliği et üretimi 1990 yılından itibaren düşüşe geçmiş olmakla beraber, 2014 yılında

Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

toparlanma göstermiştir. Buna karşın 1990 yılında dünya üretiminin yaklaşık yüzde 11'ini karşılayan Çin 2014 yılı verilerine göre dünya küçükbaş et üretiminin yüzde 30'unu karşılar hale gelmiştir. Türkiye ise toplam küçükbaş et üretiminin yüzde 3'ünü karşılamaktadır.

Tablo 6: Ülkelere Göre Koyun-Keçi Eti Üretimi (ton), 1980-2014

	1980	1990	2000	2010	2012	2013	2014
DÜNYA	7.341.532	9.690.158	11.541.733	14.764.295	13.711.472	14.119.664	14.484.410
AB	1.155.388	1.439.123	1.296.372	988.537	967.874	931.372	1.245.551
TÜRKİYE	292.000	370.000	373.000	273.900	321.300	351.480	375.810
ÇİN	450.500	1.068.576	2.653.488	3.991.854	3.982.464	4.083.418	4.284.195
İRAN	224.800	337.500	435.666	229.850	269.080	270.100	292.770
AVUSTRALYA	548.875	635.673	690.625	581.456	582.125	686.187	746.852
YENİ ZELENDA	560.650	531.998	534.285	472.147	449.227	451.228	488.442
FRANSA	181.600	194.218	140.000	130.781	125.855	123.265	122.270
İTALYA	71.740	84.734	69.051	54.343	47.645	35.466	26.638
YUNANİSTAN	122.943	140.367	125.000	142.610	134.650	114.047	82.309

Kaynak: Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

Dünya Küçükbaş Deri Üretimi

Dünya küçükbaş ham deri üretimi 2009-2011 yılları arasında 3 milyon ton civarında seyrederken 2012 ve 2013 yıllarında koyun derisi üretiminde yaşanan büyük artış neticesinde 10 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bu artış ise Yeni Zelanda deri üretiminde yaşanan artışa bağlıdır.

Tablo 7:Dünya Küçükbaş Ham Deri Üretimi, 2009-2013

Yıl	Koyun Derisi Üretimi (Ton)	Keçi Derisi Üretimi (Ton)	TOPLAM
2009	1.936.487	1.165.671	3.102.158
2010	1.868.859	1.182.113	3.050.972
2011	1.778.250	1.197.070	2.975.320
2012	8.915.975	1.239.864	10.155.839
2013	9.188.797	1.260.522	10.449.319

Kaynak: Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

1.2. Türkiye’de Küçükbaş Hayvancılık

Ülkemiz coğrafi özellikleri bakımından küçükbaş hayvancılık için uygun ortam ve potansiyele sahiptir. Ülkemizde bitkisel üretim yapılamayan alanlardan yararlanabilme yolları arasında en önemlisi ve geniş çapta uygulananı, çok büyük ölçüde küçükbaş hayvanlar tarafından değerlendirilerek çeşitli ürünlerin üretilmesi şeklinde olmaktadır. Türkiye’nin 18.836.000 hektarlık daimi çayır ve meralarının büyük bölümü sadece küçükbaş hayvanlarca değerlendirilebilir niteliktedir. Kamu uygulamalarının etkisiyle Türkiye sığır varlığı hızla kültür ırkı ve melezlerine dönüşmekte, sığır türünün meradan yararlanabilme oranı giderek azalmaktadır.

Ülkemizde, 1970’li yıllara kadar küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin tamamına yakını, yerli ırklardaki hayvanlarla ve doğal otlaklarda yapılan mera hayvancılığı şeklinde sürdürülmüştür. Hayvanlar, kış aylarında kuru ot, saman ve kısıtlı kesif yem ile yaşam payı oranında beslenmiş, diğer zamanlarda ise doğal meralarda otlatılmıştır. 1980 yılına kadar Türkiye bu potansiyeli çok iyi değerlendirmiş ve hayvan varlığı sürekli artış göstermiştir. 1980’li yıllardan itibaren küçükbaş hayvan sayısında belirgin düşüşler olsa da son yıllarda tekrar bir artış eğilimine girmiştir.

Tablo 8: Yıllar İtibariyle Türkiye Küçükbaş Hayvan Varlığı (Milyon Baş), 1961-2016

	1961	1970	1980	1990	2000	2010	2016
Koyun	34,4	36,3	46	43,6	30,2	21,7	30,9
Keçi	24,6	20,2	18,7	11,9	7,7	5,1	10,3
TOPLAM	59	56,6	64,8	55,5	37,9	26,9	41,2

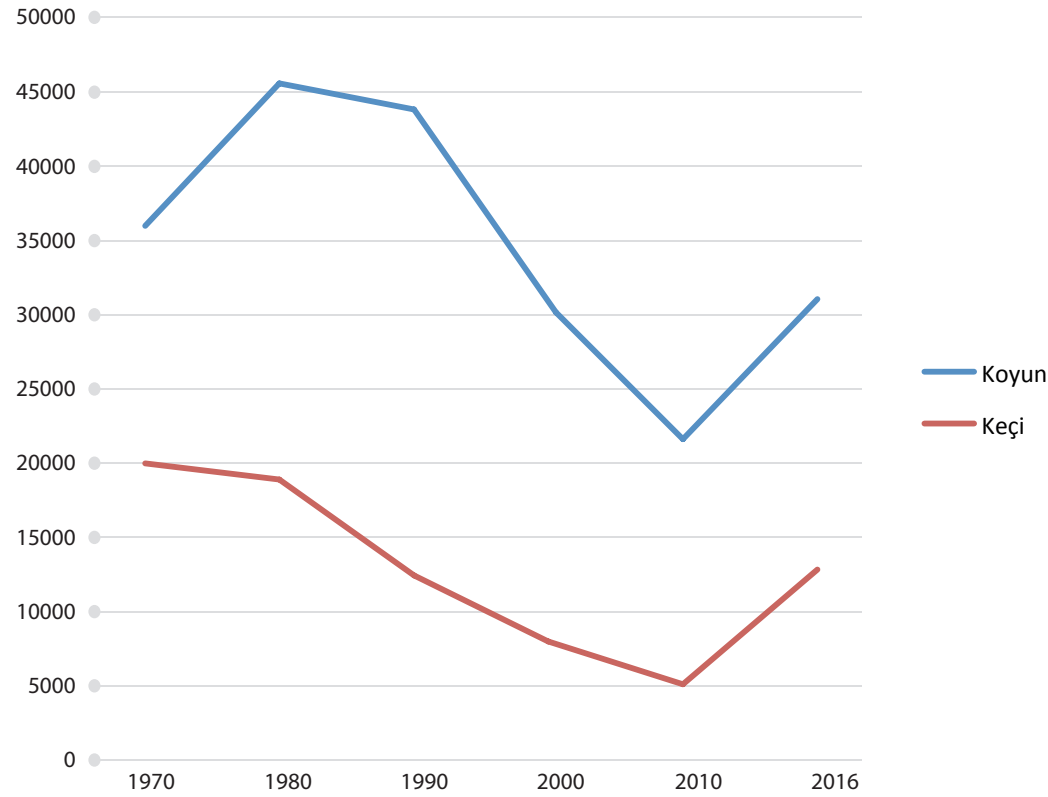
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Ülkemizde geçmiş yıllarda pek çok kesimin geçimini sağlayan küçükbaş hayvancılık faaliyetindeki hayvan sayısı, keçide 1990 yılında 11,9 milyon baş iken 2010 yılında 5,1 milyon başa düşmüş, son yıllarda keçi sütü ve ürünlerine olan talep ve keçi yetiştiriciliğine devlet desteklemelerindeki artış sebebiyle artarak 2016 yılında keçi sayısı 10,3 milyon başa çıkmıştır. Koyun sayısı ise 1990 yılında 43,7 milyon baştan 2010 yılında 21,8 milyon başa düşmüş, son yıllarda ise tekrar artarak 2016 yılı itibariyle 30,9 milyon başa yükselmiştir.

Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Şekil 1: Yıllar İtibariyle Türkiye Küçükbaş Hayvan Varlığı (1.000 Baş), 1970-2016

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Küçükbaş hayvan varlığındaki hızlı azalma, kamu uygulamalarında sektörün yeterince desteklenmemesi yanında, kentlere yoğun göç nedeniyle işletme sayısında ve genç nüfustaki azalma, pazar koşullarının yetiştirici aleyhine oluşması, küçükbaş ürünlerine talepte gerileme, mera alanlarının daralması, çoban masraflarının yüksekliği ile nitelikli çoban bulmadaki güçlükler, girdi maliyetlerindeki artışlar ve benzeri nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Küçükbaş hayvan varlığında azalmaya karşılık Türkiye'nin günümüzde sahip olduğu küçükbaş hayvan varlığı; ekstansif yapısından ileri gelen üretim dışı alanları değerlendirebilmedeki üstünlüğü, ürünlerinin ülke insanının beslenmesindeki vazgeçilmezliği, ekonomiye ve istihdama katkısı, kırsal nüfusun beslenme ve yaşam kalitesini artırmada aldığı ve alabileceği rol, kırsal işgücünün daha etkin kullanımı ve taşıdığı potansiyel güç nedeniyle önemini korumaktadır.

Türkiye'de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği çoğunlukla geçimlik olarak yapılmaktadır. Bu nedenle, özellikle arazisiz ve sınırlı arazi varlığına sahip cılız aile işletmelerinde olmak üzere, tarım nüfusunun beslenmesinde küçükbaş hayvancılığın katkısı çok önemlidir.

Türkiye büyükbaş hayvancılık verilerine bakıldığında 2002 yılına oranla yüzde 44'lük bir artış yaşandığı görülmektedir. Buna karşın küçükbaş hayvan sayısı 2002 yılına oranla yüzde 30'luk bir artış göstermiştir. Büyükbaş hayvancılığa olan talebin artmasında devlet desteklerinin de katkısıyla büyük kapasiteli modern çiftliklerin kurulması etkili olmuştur.

Küçükbaş Süt Üretimi

Türkiye'de 2002-2015 yılları arasındaki koyun ve keçi süt üretim miktarlarına ilişkin veriler Tablo 9'da yer almaktadır. 2015 yılı verilerine göre Türkiye'de küçükbaş hayvancılık sektörünce üretilen sütün yüzde 71'i koyunculuk, geriye kalan yüzde 29'luk bölümü ise keçi yetiştiriciliğinden sağlanmaktadır.

Tablo 9: Türkiye'de Küçükbaş Hayvandan Süt Üretimi (ton), 2002-2016

YIL	KOYUN	KEÇİ	TOPLAM
2002	657.388	209.621	867.009
2003	769.959	278.136	1.048.095
2004	771.715	259.087	1.030.802
2005	789.878	253.759	1.043.637
2006	794.681	253.759	1.048.440
2007	782.587	237.487	1.020.074
2008	746.872	209.570	956.442
2009	734.219	192.210	926.429
2010	816.832	272.811	1.089.643
2011	892.822	320.588	1.213.410
2012	1.007.007	369.426	1.376.433
2013	1.101.013	415.743	1.516.756
2014	1.113.130	463.394	1.576.524
2015	1.177.228	481.174	1.658.402
2016	1.160.412	479.401	1.639.813

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

2002 ve 2016 yılı süt üretimi verileri karşılaştırıldığında süt üretiminin yüzde 89 arttığı görülmektedir. Koyun ve keçi süt miktarlarındaki artış ve azalış genel olarak birbirine paralel bir seyir izlemektedir. 2008 ve 2009 yılında yaşanan düşüşten sonra, koyun ve keçi süt miktarında ciddi bir artışın meydana geldiği görülmektedir.

Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Tablo 10'da Türkiye'de 2002-2015 yılları arasında sağılan hayvan sayıları yer almaktadır.

Tablo 10: Türkiye'de Sağılan Hayvan Sayıları, 2002-2016

YIL	KOYUN	KEÇİ	TOPLAM
2002	13.637.193	3.553.438	17.190.631
2003	12.477.217	3.126.656	15.603.873
2004	9.919.191	2.476.574	12.395.765
2005	10.166.091	2.426.993	12.593.084
2006	10.245.894	2.420.642	12.666.536
2007	10.109.987	2.263.630	12.373.617
2008	9.642.170	1.997.689	11.639.859
2009	9.407.866	1.830.814	11.238.680
2010	10.583.608	2.582.539	13.166.147
2011	11.561.144	3.033.111	14.594.255
2012	13.068.428	3.502.272	16.570.700
2013	14.287.237	3.943.318	18.230.555
2014	14.511.991	4.401.173	18.913.164
2015	15.362.927	4.578.494	19.941.421
2016	15.149.414	4.555.105	19.704.519

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

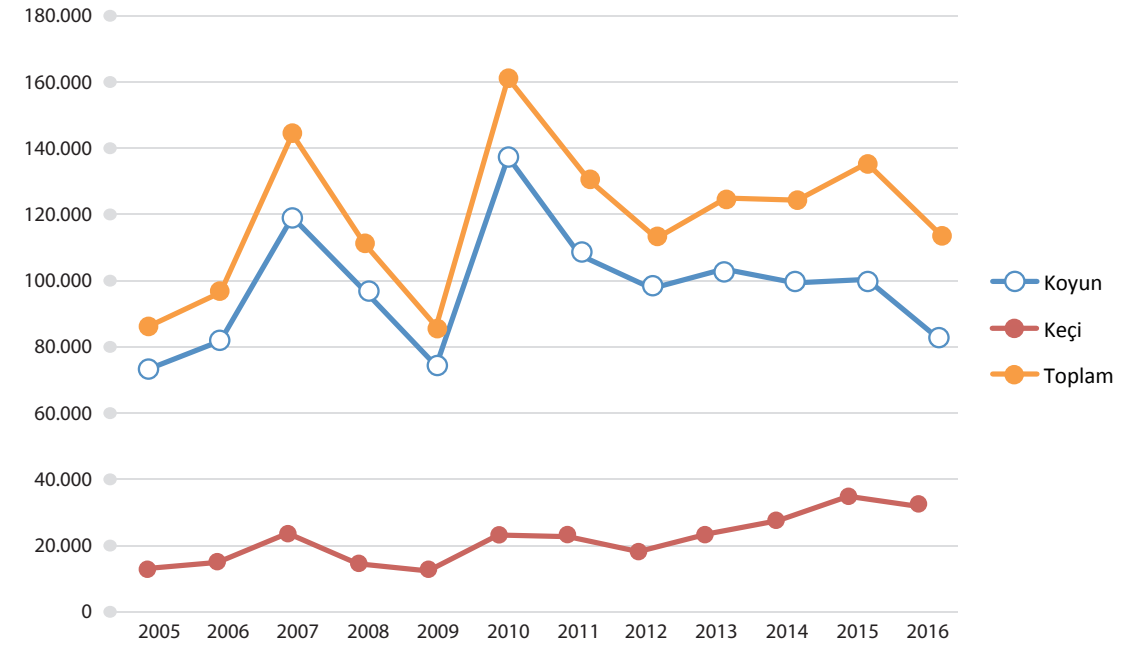
Tabloda dikkatleri çeken önemli bir husus, 2004 yılında hem sağılan koyun hem sağılan keçi sayılarında önemli bir düşüşün yaşanmasıdır. 2005 yılından itibaren küçük bir artış görülmekte birlikte, 2008 yılında tekrar düşüş yaşanmıştır. Ancak 2010 yılından itibaren koyun ve keçi sayılarında artışların olduğu göze çarpmaktadır.

Türkiye koyun ve keçi süt üretimi ile sağılabilir hayvan sayıları birlikte incelendiğinde 2015 yılı için birim başa süt veriminin; koyunda 77 kg, keçide 105 kg dolayında olduğu hesaplanmaktadır.

Küçükbaş Et Üretimi

Türkiye'de yıllar içindeki et üretim miktarları Şekil 2'de yer almaktadır. 2005-2015 yılları arasında dalgalı bir seyir izleyen et üretimi, 2008 ve 2009 yılında düşüş göstermiş, 2010 yılında hızlı bir şekilde artmaya başlamış, 2011 ve 2012 yıllarında tekrar azalmalar yaşanmıştır. Son on yılda keçi eti üretimi % 174, koyun eti üretimi %36 oranında artış göstermiştir.

Şekil 2: Türkiye'de Küçükbaş Et Üretimi (ton), 2005-2016

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, <http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/HAYGEM.pdf>

2.1. Küçükbaş Hayvancılık

Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan illerinden oluşan TRA2 Bölgesi, sahip olduğu coğrafi konum itibarıyla Türkiye’de küçükbaş hayvancılığın yapıldığı önemli bir bölgedir.

Tablo 11: Türkiye ve TRA2 Bölgesinde Küçükbaş Hayvan Varlığının Yıllar İtibarıyla Değişimi, 2005-2016

	AĞRI	ARDAHAN	IĞDIR	KARS	TRA2	TÜRKİYE
2005	1.447.101	45.805	605.780	389,720	2.488.406	31.821.789
2006	1.372.970	71.327	544.075	402,692	2.391.064	32.260.206
2007	1.311.960	54.331	558.552	423,745	2.348.588	31.748.651
2008	1.083.355	48.964	541.853	419,625	2.093.797	29.568.152
2009	979.098	32.321	482.293	278,772	1.772.484	26.877.793
2010	1.160.488	31.341	502.177	206,540	1.900.546	29.382.924
2011	1.099.938	26.123	583.123	261,121	1.970.305	32.309.518
2012	1.307.422	42.573	595.881	363,212	2.309.088	35.782.519
2013	1.362.475	44.647	682.141	346,821	2.436.084	38.509.795
2014	1.452.572	48.013	628.638	499,500	2.628.723	41.462.349
2015	1.387.490	51.972	882.437	567.148	2.889.047	41.924.100
2016	1.338.007	72.736	903.045	563.927	2.877.715	41.329.232

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler

Tablo 11’de Türkiye ve TRA2 Bölgesi’nde 2005-2016 yılları arasındaki küçükbaş hayvan varlığındaki değişim görülmektedir. Buna göre, Bölge illeri içerisinde Ağrı ili en fazla küçükbaş hayvana sahip olan il olarak ön plana çıkmaktadır. Ağrı ilini sırasıyla Iğdır, Kars ve Ardahan illeri izlemektedir.

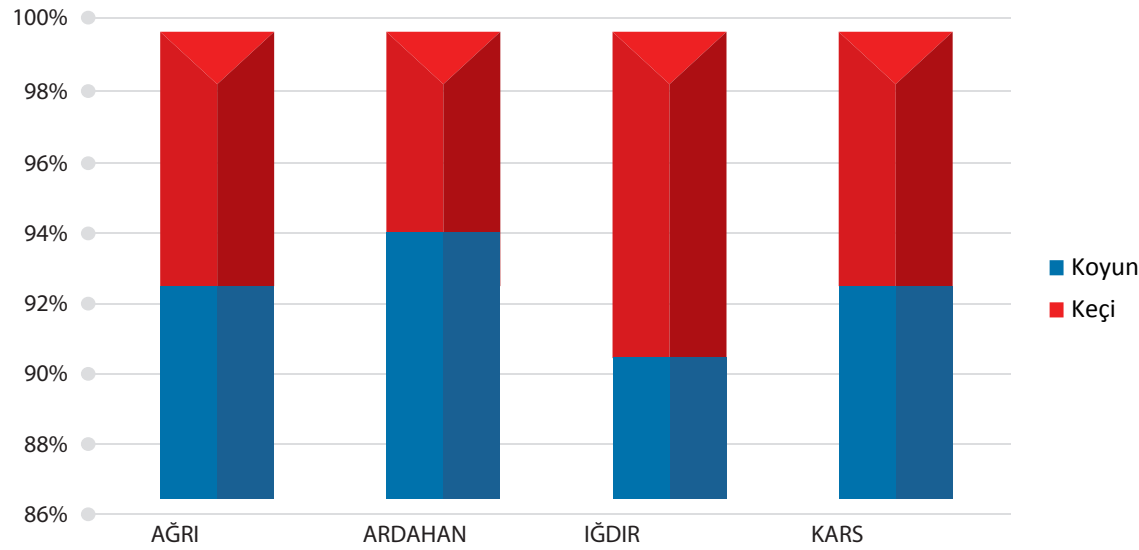
İllerin yıllar içindeki hayvan sayısı değişimine bakıldığında; tüm illerde 2005-2009 yılları arasında düşüş olduğu gözlemlenmektedir. 2010 yılından itibaren artışa geçen hayvan sayıları sadece Iğdır ilinde 2014 yılında ve Ağrı ili’nde 2015 ve 2016 yıllarında azalış göstermiştir.

TRA2 BÖLGESİ KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK MEVUT DURUMU

02

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Şekil 3 : TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvan Varlığının Dağılımı (2016)

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler

Şekil 3'den anlaşılabacağı üzere, TRA2'deki küçükbaş hayvan varlığının büyük bir kısmı koyundan oluşmaktadır. Ağrı'da toplam hayvan varlığının %93'ü, Ardahan'da % 94'ü, Iğdır'da %91'i Kars'ta % 93'ü koyundur.

İllerin Hayvan Varlıkları

2016 yılı verilerine göre Ağrı ili'nde küçükbaş hayvanların % 93'ünü koyun, % 7'sini keçi oluşturmaktadır. Ağrı ilinde mevcut hayvan varlığına ilçe bazında bakıldığında, Doğubayazıt ilçesi toplam küçükbaş hayvan varlığı bakımından % 44 ile ilk sırada yer almaktadır. Doğubayazıt'ı sırasıyla Diyadin ve Patnos ilçeleri izlemektedir.

Tablo 12: Ağrı İlçe Bazlı Küçükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı, 2016

	Merkez	Diyadin	Doğubayazıt	Eleşkirt	Hamur	Patnos	Taşlıçay	Tutak	TOPLAM
Koyun (Yerli)	92.691	219.000	547.170	36.203	57.870	171.800	75.611	52.383	1.252.728
Keçi (Kıl)	3.576	5.440	35.555	3.314	5.100	21.000	3.254	8.040	85.279
TOPLAM	96.267	224.440	582.725	39.517	62.970	192.800	78.865	60.423	1.338.007

Kaynak: TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

2016 yılı verilerine bakıldığında Ardahan ilinde küçükbaş hayvancılığın yaygın olmadığı söylenebilir. Merkez yerli koyun ve kıl keçisi varlığı bakımından ilk sıralardadır. İlde küçükbaş hayvan varlığının % 95'ini koyun oluşturmaktadır.

Tablo 13: Ardahan İlçe Bazlı Küçükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı, 2016

	Merkez	Çıldır	Damal	Göle	Hanak	Posof	TOPLAM
Koyun (Yerli)	28.569	19.800	80	16.677	3.270	688	69.084
Keçi (Kıl)	2.249	478	0	687	187	51	3.652
TOPLAM	30.818	20.278	80	17.364	3.457	739	72.736

Kaynak: TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri

2016 yılı verilerine göre Iğdır'da en fazla küçükbaş hayvan Merkez ilçede yer alırken diğer ilçelerinde de önemli sayıda küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Iğdır'da genel olarak küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu söylenebilir. Bölgede Doğubayazıt'tan sonra en fazla Iğdır Merkez'de küçükbaş hayvan varlığının mevcut olduğu gözlenmektedir.

Tablo 14: Iğdır İlçe Bazlı Küçükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı, 2016

	Merkez	Aralık	Karakoyunlu	Tuzluca	TOPLAM
Koyun (Yerli)	443.820	152.470	102.630	125.350	825.270
Keçi(Kıl)	59.200	8.035	7.095	4.445	78.775
TOPLAM	503.020	160.505	109.725	129.795	904.045

Kaynak: TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri

Küçükbaş hayvancılığa nazaran daha fazla büyükbaş hayvancılık yapılan Kars'ta en fazla küçükbaş hayvan varlığı Kağızman'da yer almakta olup Kağızman'ı sırasıyla Arpaçay, Dığor ve Merkez ilçeleri takip etmektedir.

Tablo 15: Kars İlçe Bazlı Küçükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı, 2016

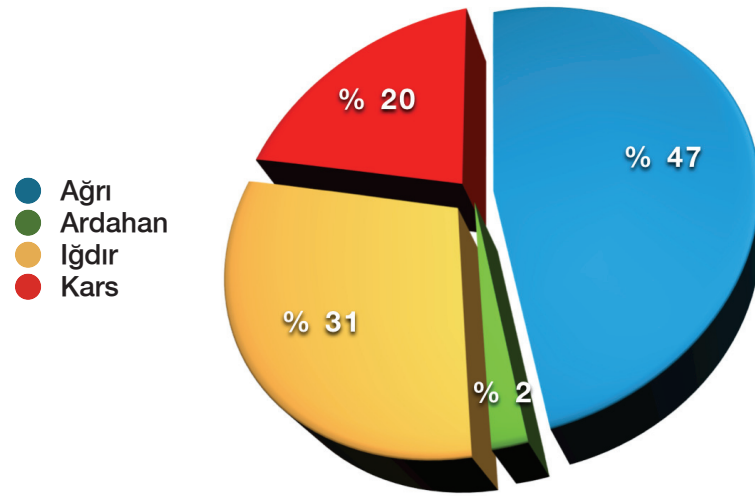
	Merkez	Akyaka	Arpaçay	Dığor	Kağızman	Sarıkamış	Selim	Susuz	TOPLAM
Koyun (Yerli)	65.030	20.480	75.000	67.611	211.350	36.058	35.558	18.454	529.541
Keçi(Kıl)	5.150	2.250	2.478	4.190	8.415	9.185	1.990	728	34.386
TOPLAM	70.180	22.730	77.478	71.801	219.765	45.243	37.548	19.182	563.927

Kaynak: TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Şekil 4 ve 5'de 2015 yılında TRA2 Bölgesi ve illerindeki küçükbaş hayvan sayılarına ilişkin veriler yer almaktadır. Koyun varlığında Ağrı ve Iğdır illeri ilk sıralarda yer alırken Ardahan ili son sırada yer almaktadır.

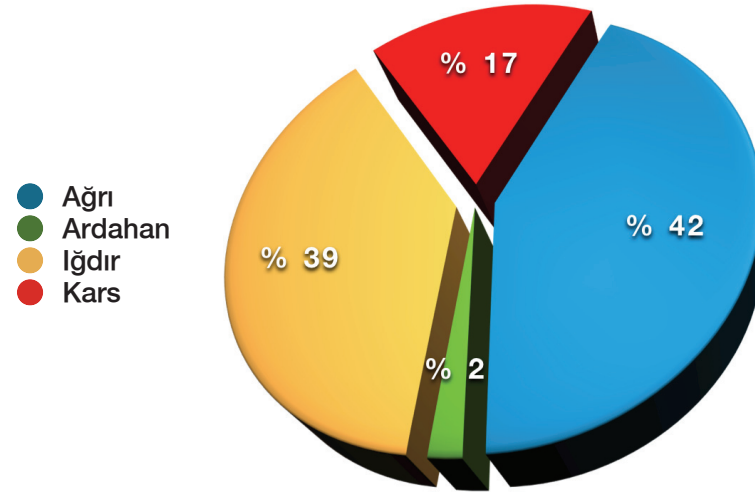
Şekil 4: İllerin Koyun Varlığı, 2016

Kaynak: TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri

Bölgede keçi varlığına bakıldığında koyun varlığına kıyasla oldukça az olduğu görülmektedir. Ağrı ve Iğdır illeri benzer şekilde keçi varlığı bakımından ön planda yer almaktadır.

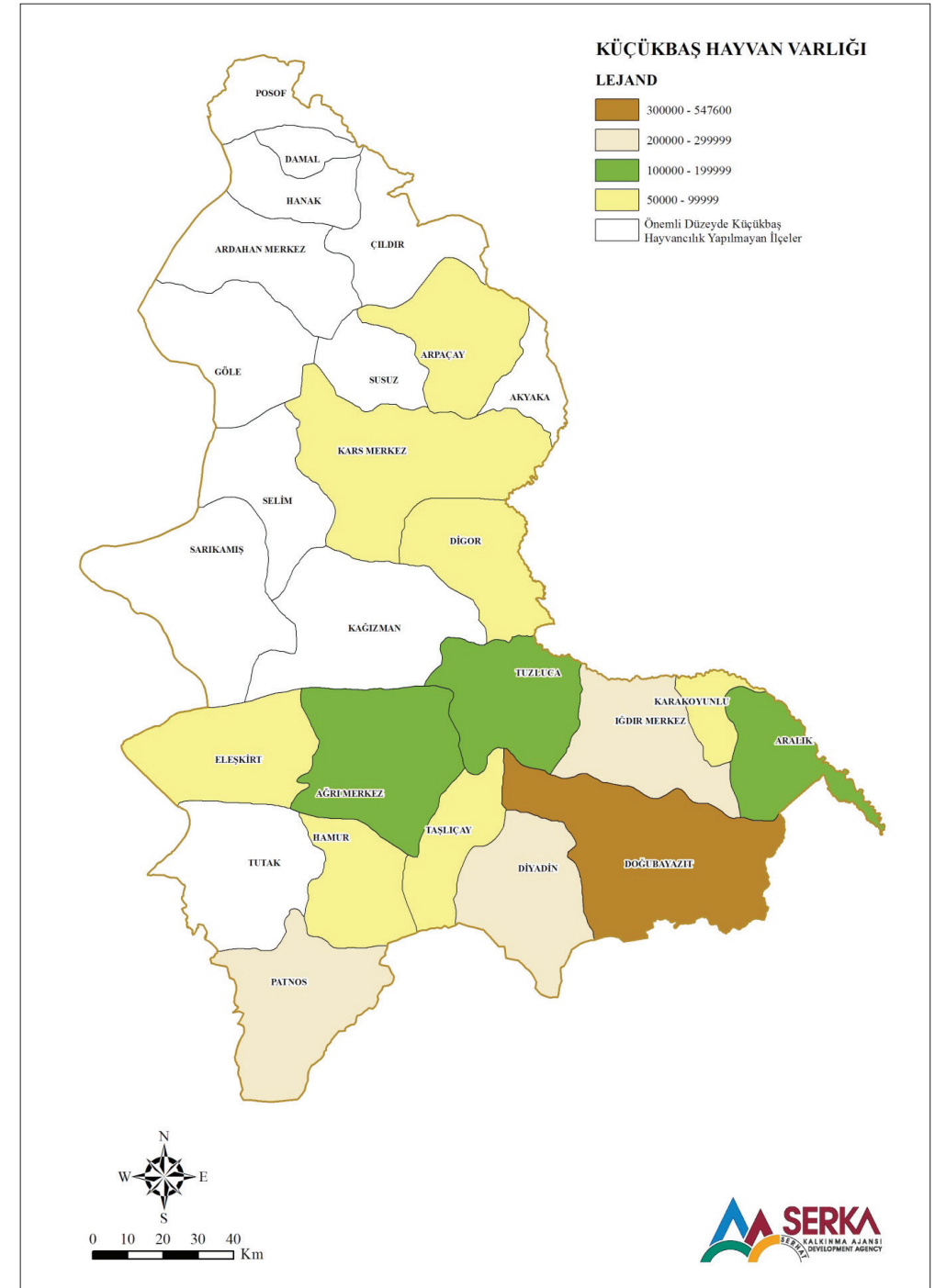
Şekil 5: İllerin Keçi Varlığı, 2016

Kaynak: TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Şekil 6: TRA2 Bölgesi'nde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinde Öne Çıkan İlçeler

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

2.2. Küçükbaş Hayvan Et Üretimi

TRA2 Bölgesi illerinde küçükbaş hayvan et üretim miktarları Tablo 16'da yer almaktadır. Buna göre, 2001 yılında Bölge'de 884 ton olan et üretim miktarı, 2002 yılında neredeyse yarı yarıya düşmüştür. Tüm Bölge genelinde en yüksek düşüş miktarı 2008 yılında yaşanmıştır. 2009 yılı itibariyle en yüksek artış Ardahan ilinde görülmektedir.

Tablo 16: Yıllar İtibariyle Küçükbaş Hayvan Et Üretim Miktarı (ton)

	AĞRI	ARDAHAN	IĞDIR	KARS	TRA2	TÜRKİYE
2001	387	34	162	301	884	101.799
2002	73	43	158	224	497	91.282
2003	476	81	143	194	894	74.493
2004	315	125	212	199	851	80.015
2005	55	90	214	154	513	86.133
2006	37	42	250	121	451	96.032
2007	100	86	338	338	862	141.659
2008	44	31	194	150	419	110.491
2009	12	558	222	54	845	86.308

Kaynak: TÜİK

2.3. Küçükbaş Hayvan Süt Üretimi

Bölgede küçükbaş hayvanların sütüne gereken önem verilmemekte ve yetiştiriciler hayvanları sağım ile uğraşmamaktadırlar. İllere göre sağılan hayvan sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 17: TRA2 Bölgesi İlleri Sağılan Hayvan Miktarları, 2016

İller	Koyun (Baş)		Keçi (Baş)		Küçükbaş Toplam (Baş)	
	Sağılan hayvan sayısı	TOPLAM	Sağılan hayvan sayısı	TOPLAM	Sağılan hayvan sayısı	TOPLAM
Ağrı	685.086	1.252.728	31.681	85.279	716.767	1.338.007
Ardahan	21.234	69.084	1.708	3.652	22.942	72.736
Iğdır	465.363	824.270	43.308	78.775	508.671	903.045
Kars	179.637	529.541	10.373	34.386	190.010	563.927
TRA2	1.351.320	2.675.623	87.070	202.092	1.438.390	2.877.715

Kaynak: TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

2016 yılı verilerine göre, TRA2 Bölgesi'nde bulunan toplam 2.675.623 koyunun 1.351.320'si, 202.092 keçinin 87.070'i sağılmaktadır. Iğdır İli'nde hayvan sağım oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

İllerin 2010-2016 yılları arasındaki süt üretim miktarlarındaki gelişim aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Buna göre Bölge illeri arasında küçükbaş hayvan süt üretiminde Ağrı ili ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 18: Ağrı İli Süt Üretim Miktarları, 2010-2015

Yıl	İl	Koyun sütü (ton)	Keçi sütü (ton)
2016	Ağrı	51.381	3.422
2015		52.482	4.067
2014		51.149	4.305
2013		54.966	5.311
2012		53.445	5.203
2011		39.384	4.814
2010		44.629	3.903

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler

2010-2016 yılları arasında Ağrı ilinde süt üretim miktarlarına bakıldığında koyun ve keçi süt miktarlarının 2014 yılı itibariyle düştüğü, 2015 yılında kısmen yükselse de 2016 yılında düşüşün devam ettiği gözlemlenmektedir.

Tablo 19: Ardahan İli Süt Üretim Miktarları, 2010-2016

Yıl	İl	Koyun sütü (ton)	Keçi sütü (ton)
2016	Ardahan	1.656	169
2015		1.815	59
2014		1.541	54
2013		1.478	60
2012		1.340	90
2011		776	52
2010		921	55

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler

Ardahan ili küçükbaş hayvancılık potansiyeli bakımından bölgede en son sırada yer almaktadır. Gerek hayvan varlığı gerekse süt miktarı bakımından ilin pek fazla gelişmediği söylenebilir.

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Tablo 20: Iğdır İli Süt Üretim Miktarları, 2010-2016

Yıl	İl	Koyun sütü (ton)	Keçi sütü (ton)
2016	Iğdır	39.091	4.287
2015		37.365	4.305
2014		22.242	1.526
2013		28.351	2.347
2012		23.258	1.688
2011		17.431	1.526
2010		18.268	1.071

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler

Iğdır ili toplam küçükbaş süt üretim miktarı bakımından Bölge illeri içinde ikinci sırada yer almaktadır. Keçi sütü üretimi açısından ise bölgede en yüksek potansiyele sahip ildir.

Tablo 21: Kars İli Süt Üretim Miktarları, 2010-2016

Yıl	İl	Koyun sütü (ton)	Keçi sütü (ton)
2016	Kars	12.575	1.027
2015		12.565	1.061
2014		10.607	871
2013		8.152	792
2012		8.507	765
2011		5.449	545
2010		4.067	405

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler

Kars iline bakıldığında hem koyun hem keçi sütünde yıllar içinde büyük bir artışın olduğu görülmektedir. İlde toplam süt üretiminde iki kattan daha fazla artışın olmasında küçükbaş hayvan sayısında görülen artışın etkisinin olduğu değerlendirilmektedir.

İlçeler itibarıyla üretilen süt miktarları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 22: Ağrı Merkez ve İlçeleri Küçükbaş Hayvan Sütü Üretimi, 2016

İlçe Adı	Hayvan Adı	Sağılan Hayvan Sayısı (baş)	Süt (Ton)
Merkez	Koyun (Yerli)	50.614	3.796
	Keçi(Kıl)	1.400	151
Diyadin	Koyun (Yerli)	80.100	6.007
	Keçi(Kıl)	1.800	194
Doğubayazıt	Koyun (Yerli)	329.701	24.728
	Keçi(Kıl)	12.177	1.315
Eleşkirt	Koyun (Yerli)	16.688	1.252
	Keçi(Kıl)	1.359	147
Hamur	Koyun (Yerli)	35.600	2.670
	Keçi(Kıl)	2.700	292
Patnos	Koyun (Yerli)	106.800	8.010
	Keçi(Kıl)	8.100	875
Taşlıçay	Koyun (Yerli)	31.595	2.370
	Keçi(Kıl)	1.035	112
Tutak	Koyun (Yerli)	33.989	2.549
	Keçi(Kıl)	3.110	336
TOPLAM	Koyun(Yerli)	685.086	51.381
	Keçi (Kıl)	31.681	3.422

Kaynak: TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri

Küçükbaş hayvancılık alanında Bölge'de ilk sırada yer alan Ağrı İli'nde 2016 yılı verilerine hayvan sayısı- la orantılı olarak en çok süt Doğubayazıt ilçesinde üretilmektedir. Doğubayazıt'ı Patnos ve Diyadin takip etmektedir.

Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Tablo 23: Ardahan Merkez ve İlçeleri Küçükbaş Hayvan Sütü Üretimi, 2016

İlçe Adı	Hayvan Adı	Sağılan Hayvan Sayısı (baş)	Süt (Ton)
Merkez	Koyun (Yerli)	2.148	168
	Keçi(Kıl)	1.011	100
Çıldır	Koyun (Yerli)	9.826	766
	Keçi(Kıl)	176	17
Göle	Koyun (Yerli)	6.990	545
	Keçi(Kıl)	399	39
Hanak	Koyun (Yerli)	1.869	146
	Keçi(Kıl)	105	10
Posof	Koyun (Yerli)	401	31
	Keçi(Kıl)	18	2
TOPLAM	Koyun (Yerli)	21.234	1.656
	Keçi(Kıl)	1.708	169

Kaynak: TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri

Ardahan Bölge'de küçükbaş hayvan varlığı bakımından son sırada yer almaktadır. Ardahan'da süt üretimi Çıldır ilçesi ilk sırada yer almaktadır. Diğer ilçelerin katkısı son derece düşüktür.

Tablo 24: Iğdır Merkez ve İlçeleri Küçükbaş Hayvan Sütü Üretimi, 2016

İlçe Adı	Hayvan Adı	Sağılan Hayvan Sayısı (baş)	Süt (Ton)
Merkez	Koyun (Yerli)	258.100	21.680
	Keçi(Kıl)	33.300	3.297
Aralık	Koyun (Yerli)	82.147	6.900
	Keçi(Kıl)	4.428	438
Karakoyunlu	Koyun (Yerli)	57.476	4.828
	Keçi(Kıl)	3.330	330
Tuzluca	Koyun (Yerli)	67.640	5.682
	Keçi(Kıl)	2.250	223
TOPLAM	Koyun (Yerli)	465.363	39.091
	Keçi(Kıl)	43.308	4.287

Kaynak: TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu

Iğdır ili Bölge'de küçükbaş hayvan varlığı bakımından bölgede ikinci sırada yer almaktadır. Elde edilen süt miktarı bakımından ise Merkez ilçe ilk sırada olup, Aralık ve Tuzluca ilçeleri takip etmektedir.

Tablo 25: Kars Merkez ve İlçeleri Küçükbaş Hayvan Sütü Üretimi, 2016

İlçe Adı	Hayvan Adı	Sağılan Hayvan Sayısı (baş)	Süt (Ton)
Merkez	Koyun (Yerli)	33.108	2.318
	Keçi(Kıl)	1.620	160
Akyaka	Koyun (Yerli)	9.078	635
	Keçi(Kıl)	540	53
Arpaçay	Koyun (Yerli)	34.710	2.430
	Keçi(Kıl)	464	46
Digor	Koyun (Yerli)	24.505	1.715
	Keçi(Kıl)	1.710	169
Kağızman	Koyun (Yerli)	57.049	3.993
	Keçi(Kıl)	2.565	254
Sarıkamış	Koyun (Yerli)	5.919	414
	Keçi(Kıl)	2.660	263
Selim	Koyun (Yerli)	8.775	614
	Keçi(Kıl)	675	67
Susuz	Koyun (Yerli)	6.493	454
	Keçi(Kıl)	140	14
TOPLAM	Koyun (Yerli)	179.637	12.575
	Keçi(Kıl)	10.373	1.027

Kaynak: TÜİK, Hayvancılık İstatistikleri

Kars İli'nde küçükbaş hayvanlardan elde edilen süt miktarlarına bakıldığında Kağızman ilçesi ilk sırada yer almaktadır. Kağızman'ı sırasıyla Arpaçay ve Merkez takip etmektedir.

KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK DESTEKLERİ

3.1. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Desteklemeleri

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yayımlanan Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2016/26) ile düzenlenen küçükbaş hayvancılık alanında verilen desteklere ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Anaç Koyun ve Keçi Desteklemeleri

Koyun ve keçi yetiştiriciliği yapan, damızlık koyun-keçi yetiştiricileri birliklerine üye, hayvanları Koyun Keçi Kayıt Sistemi (KKKS) ve Koyun-Keçi Bilgi Sistemine (KKBS) kayıtlı yetiştiriciler, anaç hayvan başına yılda bir kez olmak üzere desteklemeden yararlandırırlar.

Tiftik Keçisi Yetiştiriciliğinin ve Tiftik Üretiminin Desteklenmesi

Tiftik keçisi yetiştiriciliğinin teşvik edilmesi ve tiftik üretiminin artırılması için üretmiş oldukları tiftiği, 1/6/2000 tarihli ve 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanuna göre kurulmuş Tiftik ve Yapağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Tiftik Birlik) ve/veya Kooperatiflerine satan üreticilere, ürettiği tiftiğin kilogramı başına destekleme primi ödenir.

Çiğ Süt Üretiminin Desteklenmesi

Çiğ süt primi; üretmiş olduğu çiğ sütü, Gıda İşletmelerinin Kayıt ve Onay İşlemlerine Dair Yönetmelik kapsamında faaliyet gösteren süt işleme tesislerine, fatura/e-fatura ve/veya müstahsil makbuzları karşılığında kendisi, yetiştirici/üretici örgütü veya bunların %50'nin üzerinde paya sahip oldukları ortaklıkları vasıtasıyla satan, SKS veri tabanına altyapısı kurulan yerlerde anlık olarak, alt yapısı kurulmamış yerlerde aylık olarak kaydettiren, bu Tebliğin 3'üncü maddesinde belirtilen ve ulusal düzeyde üst örgütlenmesini tamamlamış bir yetiştirici/üretici örgütüne üye olan yetiştiricilere, hazırlanan ödeme icmalleri esas alınarak manda, koyun ve keçi sütü ile inek sütü için soğutulmuş süte farklı olmak üzere beher litre için destekleme ödemesi yapılır.

Sürü Yöneticisi İstihdam Desteği

Sürü yöneticisi istihdamı desteği, 250 ve üzeri anaç küçükbaş hayvan varlığına sahip işletmelere ödenir. Çobana ait SGK primleri kesintisiz olarak en az 5 ay süreyle yatırılmış olmalıdır.

Hayvan Hastalığı Tazminatı Desteklemeleri

5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu gereği yayımlanan Hayvan Hastalıklarında Tazminat Yönetmeliği ile belirlenmiş tazminatlı hastalıkların tespit edilmesi sonucu, resmi veteriner hekim veya yetkilendirilmiş veteriner hekim gözetiminde mecburi kesime tâbi tutulan veya itlaf edilen hayvanlar ile mezbahalarda tespit edilen tazminatlı hastalık nedeniyle imha edilen hayvanların bedelleri, hayvan sahiplerine hayvan hastalığı tazminatı desteği olarak aşağıdaki esaslara göre yapılır.

Programlı Aşı Uygulamaları

Bakanlıkça programlanan aşılama öncelikle resmi veteriner hekim, veteriner sağlık teknikeri/teknisyenleri tarafından gerçekleştirilir. İl/ilçe müdürlüğünün personel ve iş durumu programlı aşılama gerçekleştirmesi için yetersiz ise il müdürlüğü ile veteriner hekimleri odası arasında yapılacak protokol çerçevesinde programlı aşılama yaptırılabilir.

Küçükbaş Hayvancılık Destekleri

Küçükbaş Hayvancılık Destekleri

Büyükbaş/küçükbaş, şap/brusella aşılama programı onaylanan Veteriner Hekimleri Odaları program dâhilindeki yerleşim birimlerinde bulunan küpeli ve küpesiz tüm büyükbaş/küçükbaş hayvanları aşıla yacaktır. Hayvanlardan küpesiz olanlar için destekleme primi ödenmeyecek, yalnızca il müdürlüğünce belirlenen aşılama ücreti alınacaktır. Destekler küpeli ve veri tabanında kayıtlı hayvanlar için ödenecektir.

Hayvan Genetik Kaynaklarının Yerinde Korunması ve Geliştirilmesi Desteklemeleri

Bakanlığın hayvan kayıt sistemlerine kayıtlı hayvan ırklarını yetiştirmek suretiyle hayvansal üretimle iş-tigal eden yetiştiriciler/yetiştirici birlikleri bu desteklemeden yararlanabilir. Hayvancılıkla uğraşan yetiştiriciler arasından, ana yollardan ve yerleşim yerlerinden en az 10 km. uzaklıkta olan, koruma altında olan ırk dışında ırklar ve melezleri bulunmayan işletmelerin aynı yerleşim yerinde bulunmaları tercih sebebidir.

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Destekleri

İller bazında küçükbaş hayvancılık desteklerine bakıldığında, gerek Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı gerekse il düzeyinde yürütülen projeler aracılığıyla küçükbaş hayvancılık destekleri verilmektedir.

Ağrı ilinde 2014 yılı itibariyle 1.600.000 adet küçükbaş hayvan mevcut olup ilde Halk Elinde Küçükbaş Hayvan Islahı Ülkesel Projesi yürütülmektedir. Proje Ağrı Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi ve Ağrı İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği işbirliğiyle yürütülmektedir. Proje kapsamına alınan Mor karaman koyun sayısı 12.600 adet olup 2013 Yılı içerisinde 441.000TL destek ödemesi yapılmıştır. Proje kapsamında anaç koyunlara verilen 20TL/Baş desteğe ilaveten 35 TL/Baş destekleme daha verilecektir.

Bunun dışında ilde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 2009 -2013 yılları arasında desteklenen damızlık koyun keçi sayıları, destekleme miktarları ve çiftçi sayıları ile ilgili veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

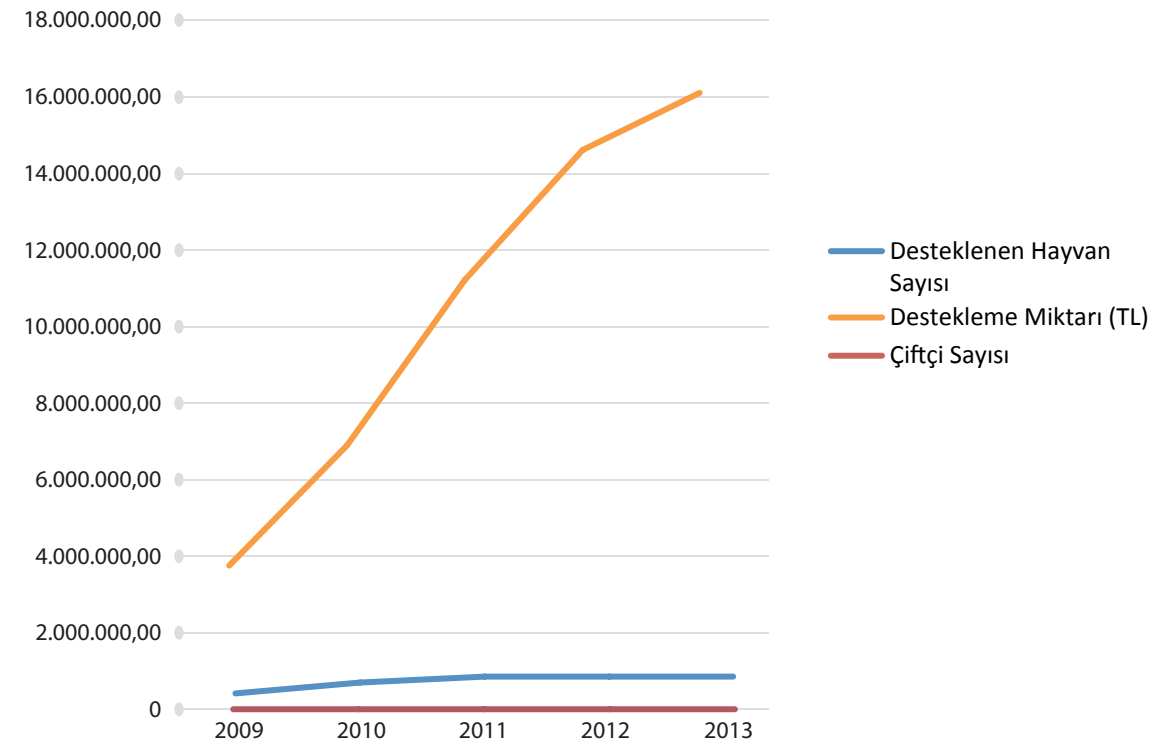
Tablo 26: Ağrı İli Küçükbaş Hayvancılık Desteklemeleri, 2009-2013

YILLAR	Desteklenen Hayvan Sayısı	Destekleme Miktarı(TL)	Çiftçi Sayısı
2009	385.413,00	3.846.421,00	5.843,00
2010	666.958,00	6.956.710,00	7.940,00
2011	800.000,00	11.265.285,00	8.000,00
2012	812.545,00	14.625.810,00	9.150,00
2013	805.483,00	16.109.660,00	9.105,00

Kaynak: Ağrı Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Verileri, 2014

Tabloda 2009-2013 yılları arasında Ağrı ilinde desteklenen hayvan sayısı, destekleme miktarları ve çiftçi sayılarının sürekli arttığı görülmektedir.

Şekil 7: Ağrı İli Küçükbaş Hayvancılık Desteklemeleri, 2009-2013

Kaynak: Ağrı Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Verileri, 2014

Ardahan ili 2011-2013 yılları arasındaki anaç koyun-keçi desteklemelerine ilişkin veriler Tablo 22’de yer almaktadır. 2011 yılında 142 olan yetiştirici sayısı, 2012’de azalmış, 2013 yılında tekrar artarak 166’ya ulaşmıştır. Desteğe tabi hayvan sayısı ve destek miktarları da aynı yönde eğilim göstermiştir.

Tablo 27: Ardahan İli Anaç Koyun-Keçi Desteklemeleri, 2011-2013

Yıl	Yetiştirici Sayısı	Desteğe Tabi Hayvan Sayısı	Destekleme Tutarı
2011	142	23.491	352.365,00 TL
2012	133	16.128	290.304,00 TL
2013	166	20.350	407.000,00 TL

Kaynak: Ardahan İl, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

Küçükbaş Hayvancılık Destekleri

Küçükbaş Hayvancılık Destekleri

İlde 2011-2013 yılları arasında yetiştiriciler tarafından başvuru olmaması nedeniyle çiğ süt desteklemesi verilmemiştir. 2011 ve 2012 yıllarında başlamayan Hemşin Islah Desteklemesi kapsamında 2013 yılında 29 yetiştirici, 3.733 desteğe tabi hayvan ve 130.655,00 TL desteğin olduğu görülmektedir. Ayrıca, ilde damızlık koç müracaatı 2014 yılında başlamış olup 3 kişi başvuru yapmıştır.

Tablo 28: Hemşin Islah Desteklemesi Verileri, 2013

Yetiştirici Sayısı	Desteğe Tabi Hayvan Sayısı	Destekleme Tutarı
29	3.733	130.655,00 TL

Kaynak: Ardahan İl, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

Tablo 29'da Iğdır ilinde 2013 yılında koyun-keçi desteklemelerine yönelik gerçekleşen desteklere ilişkin tutarlar yer almaktadır. Desteklemelere toplamda 254.983 hayvanın tabi olduğu ilde 5.099.660,00 TL'nin destek olarak verildiği görülmektedir.

Tablo 29: Iğdır Anaç Koyun-Keçi Desteklemeleri, 2013

İlçe	Kişi Sayısı	Desteğe Tabi Hayvan Sayısı	Destekleme Tutarı
Aralık	426	67.314	1.346.280,00 TL
Karakoyunlu	384	46.218	924.360,00 TL
Merkez	794	89.760	1.795.200,00 TL
Tuzluca	602	51.691	1.033.820,00 TL
TOPLAM	2.206	254.983	5.099.660,00 TL

Kaynak: Iğdır İl, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

Kars ilinde 2007-2013 yılında gerçekleşen anaç koyun-keçi desteklemelerine ilişkin veriler tablo 30'da yer almaktadır. Buna göre en fazla 2013 yılında verildiği, en az desteğin ise 2007 yılında verildiği görülmektedir. Yıllar itibarıyla yetiştirici sayısının artış eğiliminde olduğu ilde, koyun-keçi sayısının da aynı eğilimde olduğu görülmektedir.

Tablo 30: Kars İli Anaç Koyun-Keçi Desteklemeleri, 2007-2013

Yıl	Birim Fiyat/TL	Yetiştirici Sayısı	Koyun-Keçi Sayısı	Destek Miktarı (TL)
2007	5	694	79.526	397.630,00
2008	10	660	85.798	857.980,00
2009	10	700	86.799	867.990,00
2010	10	1.298	152.532	1.525.532,00
2011	15	1.713	154.943	2.324.145,00
2012	18	1.846	185.715	3.342.870,00
2013	20	2.067	194.834	3.896.680,00
TOPLAM				13.212.827,00

Kaynak: Kars İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

3.2. Teşvik Sisteminde Verilen Desteklemeler

Bakanlar Kurulu'nca 15/6/2012 tarihinde kararlaştırılan ve Ekonomi Bakanlığı tarafından uygulanan teşvik sistemi kapsamında TRA2 Bölgesi illeri (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) 6. Bölgede yer almaktadır.

Teşvik sistemi kapsamında; teşviki belirli şartlara bağlı yatırım konularında süt ve et yönlü küçükbaş entegre yatırımlarında (damızlık dâhil) 1.000 küçükbaş/dönem şartı aranmaktadır.

Bölge illerinin küçükbaş hayvancılık konusunda teşvik belgesi durumuna bakıldığında şimdiye kadar herhangi bir destek alınmadığı görülmektedir. Ekonomi Bakanlığı verilerine göre Bölge illeri şimdiye kadar büyükbaş hayvancılık alanında teşvik belgesinden yararlanmıştır.

3.3. TKDK Destekleri

TRA2 Bölgesi'nde Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Destekleme Kurumu (TKDK) desteklerinin pek yaygın olmadığı görülmektedir. Bölge'de şimdiye kadar TKDK desteklerinden Ağrı ve Kars ilinden yararlanıcıların olduğu görülmektedir. Iğdır ilinde TKDK'nın kurulmuş olmaması da bu destekten yararlanamamada önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir. Ardahan ilinde ise şimdiye kadar kimsenin TKDK'dan yararlanmadığı bilgisi alınmıştır.

Ağrı TKDK İl Koordinatörlüğü'nden alınan verilere göre ilden şimdiye kadar sadece 3 kişi TKDK desteklerinden yararlanmıştır. Projelerin içeriğine bakıldığında 500 başlı koyun ve keçi üretim tesislerine yönelik oldukları görülmektedir.

Küçükbaş Hayvancılık Destekleri

Tablo 31: Ağrı İli TKDK Destekleri

No	Proje	Faydalanıcı	Uygulama Sahası	Toplam Yatırım Tutarı (TL)
1	500 Başlık Gökçekaynak Koyunculuk Projesi	Gökçekaynak Turizm Tarım Gümrükleme İnşaat Gıda Sanayi Tekstil ve İç Ve Dış Ticaret Anonim Şirketi	Doğubayazıt	1.936.480,67
2	500 Başlık Saanen Keçi Sütü Üretim Projesi	Esmâ TEKİN	Eleşkirt	2.669.169,79
3	500 Başlık Pınar Keçi Sütü Üretim Tesisi Projesi	Pınar BULUT	Ağrı Merkez	2.540.422,77

Kaynak: TKDK Ağrı İl Koordinatörlüğü, 2015

Kars ilinde ise şimdiye kadar 5 kişinin TKDK desteklerinden yararlandığı görülmektedir. Kars ilinde genelde 300 başlı koyun ve keçilerden oluşan besi ve süte dayalı işletmelerin kurulmasına yönelik projelerin uygulandığı görülmektedir.

Tablo 32: Kars İli TKDK Destekleri

No	Proje	Faydalanıcı	Uygulama Sahası	Toplam Yatırım Tutarı (TL)	Uygun Yatırım Tutarı (TL)	% HİBE	Gerçekleşecek Kamu Katkısı (TL)	Gerçekleşen Kamu Katkısı (TL)	Sektör
1	300 Küçükbaşlık Et İşletmesi	Kuras Tarım Hayvancılık Arıcılık Ürünleri	Selim	1.208.175,60	997.756,65	60	0	598.653,99	Küçükbaş-Besi
2	300 Başlık Saanen Keçisi İşletmesi	ANA İnşaat Taahhüt	Digor	1.981.329,24	1.476.256,22	60	0	885.753,73	Küçükbaş-Süt
3	300 Küçükbaş Besi Projesi	Süleyman DOĞAN	Kağızman	1.703.673,17	1.302.227,63	60	781.336,58		Küçükbaş-Besi
4	Cevdet Vargün Koyunculuk İşletmesi	Cevdet Vargün	Merkez				1.372.495,08		Küçükbaş-Süt
5	Barış Doğan 300 Küçük Baş Besi Projesi	Barış Doğan	Kağızman				636.032,01		Küçükbaş-Besi

Kaynak: TKDK Kars İl Koordinatörlüğü, 2015

04

SAHA ÇALIŞMASI

4.1. Koordinasyon Toplantıları

T.C. Serhat Kalkınma Ajansı Ağrı Yatırım Destek Ofisi ve Araştırma, Strateji Geliştirme ve Planlama Birimi koordinasyonunda TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı hazırlık faaliyetleri kapsamında 13-21 Ekim 2014 tarihleri arasında Ağrı, Iğdır ve Kars'ta organize edilen koordinasyon toplantılarıyla çalışmaların geldiği noktanın paylaşılması, hazırlanan ankete son halinin verilmesi, anket saha uygulamaları ve çalıştaya yönelik faaliyet ve planlama hakkında paydaşlara bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

Toplantılara 4 ilin, il ve ilçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürleri, Süt Üreticileri Birliği, İl Damızlık Koyun Yetiştiricileri Birlikleri, TİGEM Yetkilileri ve Akademisyenler gibi farklı paydaşlar katılım sağlayarak çalıştay hazırlık anketinin son hali ve çalışmaya ilişkin bilgiler verilerek çalışmaya paydaşların aktif katılımı sağlanmaya çalışılmıştır.

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı hazırlık çalışmaları kapsamında Ajansımızca paydaşlarla yapılan çeşitli toplantı ve görüşmeler neticesinde belirlen ana sorunlar çerçevesinde iki sayfadan oluşan taslak anket formu oluşturulmuştur. Anket oluşturulurken birinci kısımda standart anket ölçeğinde hazırlanan bölgedeki küçükbaş hayvancılık işletmelerin yapısını ölçmeye yönelik sorular, ikinci kısımda likert anket ölçeğinde ve paydaşlardan edinilen bilgiler çerçevesinde belirlen ana sorunlar etrafında bölge üreticilerinin küçükbaş hayvancılığın geleceği ve sorunlara bakış açılarını ölçmeyi hedefleyen sorular yöneltilmiştir.

Toplantılar Ajansımızın genel tanıtımı ile başlamış, çalışmanın kapsam, amaç, yöntem ve hedefleri paydaşlarla paylaşılmış, Ajans olarak katılımcılardan çalışma kapsamında beklentiler dile getirilmiştir. Ardından Ajansımızca hazırlanan TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Mevcut Durumu Sunumu üzerinden bölgemizin bu alandaki mevcut durumu, potansiyeli ve fırsatları katılımcılarla paylaşılmıştır.

Toplantının ilerleyen aşamasında katılımcılarla Ajansımızca hazırlanan taslak anket formu hakkında görüşülmüştür. Taslak anket formunun birinci kısmı olan bölge işletmelerinin yapısını ortaya koymayı amaçlayan standart anket ölçeği soruları katılımcıların tek tek görüş ve önerilerine sunulmuş gelen görüş ve öneriler ankete işlenmek üzere not alınmıştır. Taslak anket formunun ikinci kısmı olan bölge üreticilerinin küçükbaş hayvancılığın geleceği ve sorunlarına olan bakış açılarını ölçmeyi amaçlayan likert ölçek soruları tablo üzerinde ana sorunlar çerçevesinde renkli olarak gruplandırılarak tek tek sorularla ne amaçlandığı belirtilmiş, sorulara ilişkin görüş, öneri, düzeltme ve eklemeler ankete işlenmek için not alınmıştır. Toplantının son bölümünde yapılması planlanan çalıştaya ilişkin beklenti, görüş ve öneriler alınarak toplantı sonlandırılmıştır.

4.2. Anket Sonuçları

Çalışma kapsamında toplam 498 katılımcı ile anket yapılmıştır. Ankete katılanların illere göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 33: Anketlerin illere Göre Dağılımı

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Ağrı	250	50,2	50,2	50,2
	Ardahan	40	8,0	8,0	58,2
	Iğdır	116	23,3	23,3	81,5
	Kars	92	18,5	18,5	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Ağrı'da 250, Ardahan'da 40, Iğdır'da 116 ve Kars'ta 92 kişi ile anket gerçekleştirilmiştir.

Ankete katılanların yaş grupları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 34: Ankete Katılanların Yaş Grupları

Yaş Grupları	Tekrar	Yüzde
30 yaş ve altı	42	10,37
31-40 yaş aralığı	91	22,47
41-50 yaş aralığı	117	28,89
50 yaş üzeri	155	38,27
TOPLAM	405	100,00

Ankete katılanlardan 405'inin yaş gruplarına ilişkin bilgi edinilmiştir. Buna göre, en büyük yaş grubunu %38 ile 50 yaş üzeri çiftçiler oluştururken en düşük yaş grubunu %10 ile 30 yaş ve altı grup oluşturmaktadır. Bu durum, bölgede küçükbaş hayvancılığın gençler tarafından kabul gören yaygın bir faaliyet olmadığı düşüncesini ortaya koymaktadır.

Ankete katılanların eğitim durumu ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 35: Ankete Katılanların Eğitim Durumu

Eğitim Düzeyi	Tekrar	Yüzde
Okumaz	8	2,14
Okur Yazar	35	9,36
İlkokul	258	68,98
Ortaokul	40	10,70
Lise	29	7,75
Önlisans ve üzeri	4	1,07
TOPLAM	374	

Ankete katılanlardan 374'ünün eğitim düzeyine ilişkin bilgiler edinilmiştir. Buna göre, ankete katılanların büyük bir kısmını (% 69) ilkokul mezunu oluştururken yükseköğrenim görenlerin sayısı sadece 4'tür.

İşletmelerin sürekliliğini ölçmek için katılımcılara ne kadar zamandır bu işle uğraştıkları sorulmuştur. Soruya verilen cevaplar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 36: İşin Yapılış Süresi

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	1-10 yıl	180	36,1	41,6	41,6
	11-20 yıl	98	19,7	22,6	64,2
	21-30 yıl	91	18,3	21,0	85,2
	30 yıl üzeri	64	12,9	14,8	100,0
	TOPLAM	433	86,9	100,0	
Yanıtlamayan		65	13,1		
TOPLAM		498	100,0		

Soruya verilen cevaplar bölgede küçükbaş hayvancılığın ekonomik faaliyet açısından süreklilik arz ettiğini göstermektedir. Bunun yanında işletmelerin büyük çoğunluğunun 10 yıl ve üzerinde olması küçükbaş hayvancılığın, bölgede nesiller arası devamlılığının olduğunu göstermektedir. Anket çalışmaları sırasında yapılan gözlemlerde 1-10 yıl arası işletmelerin genellikle yeni kurulan küçük aile işletmeleri olduğu ya da ekonomik faaliyet olarak büyükbaş hayvancılıktan küçükbaş geçiş işletmeleri olduğu gözlemlenmiştir.

Anket sonuçlarına göre ankete katılan işletmelerin %51'inin sadece küçükbaş hayvancılık yaptığı, %49'unun hem küçükbaş hem büyükbaş hayvan yetiştirdiği ortaya çıkmıştır. Büyükbaş hayvancılığın genel olarak geçimlik 1-10 arası büyükbaş hayvan ile sürdürüldüğü ve bunların da ekonomik getirisinin düşük olduğu görülmüştür.

Bölgedeki küçükbaş hayvan sayısı ile barınak büyüklüklerinin karşılaştırılması amacıyla katılımcılara ağıl alanları sorulmuş, sorulan soruya verilen cevaplardan bölgedeki barınakların büyük kısmının 150 m2'nin altında olduğu görülmüştür.

Tablo 37: Ağıl Alanı

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	0-150 metrekare	212	42,6	48,7	48,7
	151-300 metrekare	129	25,9	29,7	78,4
	300 metrekare üzeri	94	18,9	21,6	100,0
	TOPLAM	435	87,3	100,0	
Yanıtlamayan		63	12,7		
TOPLAM		498	100,0		

Anket sonuçlarına göre küçükbaş hayvan sayıları ile barınak büyüklüklerinin uyumlu olmadığı barınaklarda olması gerekenden çok küçükbaş hayvan bakıldığı görülmektedir. Ortalama barınak kapasitelerinin 2-3 katı oranında küçükbaş hayvanın barınaklarda kaldığı gözlemlenmiştir. Anket saha çalışmaları esnasında bölgedeki küçükbaş hayvan barınaklarının geleneksel yapıda, bağımsız yapılar halinde oldukları görülmüş hatta bazı yerlerde doğal yapıların barınak olarak kullanıldığı gözlenmiştir.

Yetiştiricilere ağıl tipleri sorulmuştur. Anket sonuçlarına göre bölge yetiştiricilerinin yaklaşık %11 'nin barınaklarının modern olduğunu düşündüğü görülmüştür. Anket saha çalışmalarında da gözlemlendiği üzere bazı yetiştiricilerin betonarme karkas ve briket kullanarak inşa ettikleri barınak yapılarını modern barınak olarak gördükleri tespit edilmiştir. Bölgede birkaç işletme dışında modern barınak yok denecek kadar azdır. Hatta bazı yerlerde doğal yapıların barınak olarak kullanıldıkları gözlenmiştir.

Genel itibarıyla bölgede babadan oğula şeklinde küçükbaş hayvancılık yapılmasından dolayı işletmelerin mülkiyetinin büyük oranda kendi mülklerinde olduğu görülmüştür (Tablo 32). Bununla birlikte saha çalışmalarından elde edilen bulgulara göre lgırlı bazı işletmelerin Kars ve Ardahan illerinde mera haricinde barınak da kiraladıkları görülmüştür.

Saha Çalışması

Saha Çalışması

Tablo 38: İşletmenin Mülkiyet Durumu

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Kendi mülkiyeti	481	96,6	97,6	97,6
	Kira	10	2,0	2,0	99,6
	Diğer	2	,4	,4	100,0
	TOPLAM	493	99,0	100,0	
Yanıtlamayan		5	1,0		
TOPLAM		498	100,0		

Yetiştiricilerin kullandığı meraların mülkiyet durumu Tablo 33’de sunulmuştur.

Tablo 39: Mera Mülkiyet Durumu

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Köy merası	401	80,5	87,0	87,0
	Kiralama	60	12,0	13,0	100,0
	TOPLAM	461	92,6	100,0	
Yanıtlamayan		37	7,4		
TOPLAM		498	100,0		

Bölgede meralar genellikle köy merası şeklinde işletmelerin ortak kullanımında yer almaktadır. Sadece İğdır’lı işletmelerin göçebe hayvancılık yaptıkları, yaz aylarında Ağrı, Ardahan, Kars ve Erzurum yaylalarına gittikleri ve meraların kullanımı için belirli bir ücret ödedikleri yapılan saha çalışmalarında gözlemlenmiştir.

İşletmelerin hayvan sayılarını gösterir tablo aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 40: İşletmenin Mevcut Hayvan Sayısı

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	1-100 hayvan	163	32,7	35,6	35,6
	101-200 hayvan	157	31,5	34,3	69,9
	200 üzeri hayvan	138	27,7	30,1	100,0
	TOPLAM	458	92,0	100,0	
Yanıtlamayan		40	8,0		
TOPLAM		498	100,0		

İşletmelerin ortalama büyüklüğünü ölçmeyi amaçlayan anket sorusunun sonuçlarına göre işletmelerin ölçeklerinin, genel aile işletmeleri olmalarından düşük olduğu görülmektedir. Anket saha çalışmalarında İğdır’lı işletmelerin ölçek büyüklüklerinin diğer bölge illerinden yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Katılımcılara hangi cins hayvan yetiştirdikleri de sorulmuştur (Tablo 35).

Tablo 41: İşletmedeki Küçükbaş Hayvan Cinsi

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Akkaraman koyunu	184	36,9	40,2	40,2
	Mor karaman koyunu	260	52,2	56,8	96,9
	Tuj melezi	4	,8	,9	97,8
	Karma	10	2,0	2,2	100,0
	TOPLAM	458	92,0	100,0	
Yanıtlamayan		40	8,0		
TOPLAM		498	100,0		

Anket sonuçlarına göre bölgede akkaraman ve morkaraman melezi koyunların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Ankette küçükbaş hayvan sayılarına keçi sayıları da eklenmiştir. Bununla birlikte anket saha çalışmalarında gözlemlendiği üzere keçi sayısının genel olarak düşük olduğu ortalama sürü büyüklüğünün %5 ila %10 ‘u arasında değiştiği, genel itibarıyla kıl keçisi olduğu ve yetiştirilme amacının ekonomik bir getiri için değil sürü otlatmada sürüyü yönlendirmeleri amacıyla yetiştirildikleri görülmüştür.

Saha Çalışması

Saha Çalışması

Yetiştiricilere işletmede çalışan kişi sayısı ve cinsiyetleri sorulmuştur. 498 işletmeden soruya cevap veren işletme sayısı 471'dir. İşletmelerde 1.039 erkek (%64,8), 564 kadın(%35,2) olmak üzere 1.603 çalışan bulunmaktadır. Genel itibariyle aile işletmesi şeklinde olan işletmelerde çoğunlukla erkelerin çalıştığı görülmektedir. Bununla birlikte anket saha çalışmalarında gözlemlendiği üzere kadın ve erkek çalışan sayı içerisinde küçük aile bireylerinin de olduğu gözlemlenmiştir.

Anket sonuçlarına göre sürü yönetimi, hayvan sağlığı ve bakımı ile süt sağımı ve hijyen konuları başta olmak üzere küçükbaş hayvancılığa yönelik eğitim alan kişi sayısı 39 olup soruya cevap verenlerin %2,4 'ünü kapsamaktadır.

Yetiştiricilere hayvanları nereye sattıkları sorulmuş, alınan cevaplar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 42: Hayvanların Satılma Şekilleri

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Kendi imkânları	145	29,1	30,4	30,4
	Aracı vasıtasıyla	332	66,7	69,6	100,0
	TOPLAM	477	95,8	100,0	
Yanıtlamayan		21	4,2		
TOPLAM		498	100,0		

Bölge yetiştiricilerinin satış pazarlama kabiliyetlerini ölçmeyi amaçlayan soruya verilen cevaplara göre hayvanlarını kendi imkanları ile alıcılara doğrudan satış yapabilen ya da bölge dışındaki kesimhanelere götüren işletmelerin %30 civarında olduğu, yetiştiricilerin hayvanlarının genel itibariyle bölgedeki yerel tüccarlara ve hayvan pazarlarındaki celeplere sattıkları anket saha çalışmalarından ortaya çıkmıştır. Bölge dışına satış yaptığını beyan eden yetiştiricilerle yapılan görüşmelerde hayvanların genellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesine özellikle Diyarbakır, Şanlıurfa ve Gaziantep'e sevk edildikleri, sevk edildikleri illerdeki kesimhanelerde kesimlerinin yapıldığı ya da sevk ettikleri yerlerdeki besicilere sattıkları öğrenilmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi dışında hayvanlarını İzmir'e sevk ettiğini belirten işletmeler de olmuştur. Ayrıca bazı yetiştiricilerin kurban bayramlarında yetiştirdikleri hayvanları büyük şehirlerde özellikle Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa ve Kocaeli'de doğrudan sattıkları öğrenilmiştir.

Yetiştiricilere ürünleri nasıl değerlendirdikleri sorulmuş, sonuçlara göre bazı yetiştiricilerin sağdıkları sütleri hem evlerinde kullandığı hem de mandıralara sattıkları görülmüştür. Yine bazı yetiştiricilerin hiç sağım yapmadığı görülmüştür. Sadece evimde kullanıyorum diyenlerin de aslında kuzuların emdiğinden kalan sütleri kullandığı görülmüştür. Saha çalışmalarında gözlemlendiği üzere Iğdır bölgesinde mandıraya süt satışların yoğunlaştığı, Ağrı bölgesinde, mandıralara satışların çok az olduğu ve sağılan sütlerin çoğunlukla kendi ihtiyaçlarında kullandıkları tespit edilmiştir. Kars ve Ardahan illerinde işletmelerin çoğunda süt sağılmadığı, sağım yapan işletmelerinse kendi ihtiyaçları kadar sağdıkları tespit edilmiştir.

Yetiştiricilere sektörün sorunları sorulmuş, verilen on seçenekten en fazla üç tane seçmeleri istenilmiştir. Her sorunu işaretleyen toplam kişi sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 43: Küçükbaş Hayvancılıkta Yaşanan Sorunlar

289	Meraların altyapısına ilişkin sorunlar(su kaynaklarının kısıtlı olması vb)	98	Geleneksel yöntemlerle hayvancılığın yapılması
155	Hayvanların kötü barınaklarda saklanması, kışın iyi yem verilmemesi	66	Bölgeye uygun ırk ıslahı çalışması yapılmaması
237	Çoban/sürü yöneticisi bulunamaması	99	Göçebe küçükbaş hayvancılık yapılması
203	Satış ve pazarlama olanaklarının kısıtlılığı	188	Bölgede kesimhane olmaması
59	Hayvansal ürünlerin katma değerinin düşük olması	92	Meraların aşırı kullanımı (fazla otlatma)

Anket saha çalışmalarından edinilen bilgiler ışığında küçükbaş hayvancılığın yoğunlaştığı Ağrı Doğubayazıt ilçesi ile Iğdır ilinin en çok sorun yaşadığı alanların başında meraların altyapısına ilişkin sorunlar gelmektedir. Meraların altyapısına ilişkin sorunların temelinde ise su kaynaklarının kısıtlı olması, hijyenik olmaması ve bu su kaynaklarının durgun su olmalarından kaynaklanan hayvan hastalıkları gelmektedir. Yine anketten küçükbaş hayvancılığın temel sorunlarından olan çoban temininde yaşanan sorunlar bölge üreticilerinin sorun yaşadığı alanların başında gelmektedir. Küçükbaş hayvancılığın ekonomik getirisine bölge üreticilerinin bakış açısını ölçmeyi amaçlayan soruya anket saha çalışmalarının da gösterdiği üzere bölgede aktif kesimhanenin olmayışı, satış pazarlamanın genellikle aracılar vasıtasıyla olması gibi nedenlerle küçükbaş hayvancılığın ekonomik getirisinin düşük olmasına yol açtığı görülmektedir. Ayrıca küçükbaş hayvancılığın pazar sorunu da bulunmaktadır. Bölgede yetiştirilen küçükbaş hayvanlar ağırlıklı olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesine gönderilmektedir. Saha çalışmalarından edinilen bilgiler çerçevesinde belirtilen bölgelere yurt dışından kaçak hayvan girişlerinin olduğu bunun ise küçükbaş hayvan fiyatlarına olumsuz etki yarattığı öğrenilmiştir.

Bu sorulardan sonra katılımcılara likert ölçekli sorular yöneltilmiştir. Yetiştiricilere yönlendirilen sorular ve alınan yanıtlar aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

1. Küçükbaş hayvancılığın ekonomik getirisi yüksektir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	88	17,7	17,7	17,7
	Kısmen Katılıyorum	239	48,0	48,0	65,7
	Kararsızım	34	6,8	6,8	72,5
	Kısmen Katılmıyorum	36	7,2	7,2	79,7
	Tamamen Katılmıyorum	101	20,3	20,3	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Saha Çalışması

Saha Çalışması

Bölge yetiştiricilerinin küçükbaş hayvancılığa ekonomik anlamda bakış açılarını ölçmeyi amaçlayan soruya toplamda 498 kişi cevap vermiş, en büyük ağırlık kısmen katıldığını belirten %65'lik kesim olmuştur. Soruya 101 kişi kesinlikle katılmadığını ifade ederken, 34 kişi ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Genel olarak bölge yetiştiricisi küçükbaş hayvancılığın ekonomik getirisini yüksek görmekle birlikte sektörde yaşadıkları fiyat dalgalanmaları ve yem fiyatlarında artış gibi çeşitli sorunlar dolayısıyla geleceğe yönelik küçükbaş hayvancılığın getirisinin azalacağını beklemektedirler.

2. Küçükbaş hayvancılığı severek ve isteyerek yapıyorum.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	141	28,3	28,3	28,3
	Kısmen Katılıyorum	217	43,6	43,6	71,9
	Kararsızım	64	12,9	12,9	84,7
	Kısmen Katılmıyorum	42	8,4	8,4	93,2
	Tamamen Katılmıyorum	34	6,8	6,8	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Anket sonuçları bölge yetiştiricilerinin büyük çoğunluğunun küçükbaş hayvancılığı severek ve isteyerek yaptığını göstermektedir. Bununla birlikte soruya olumsuz cevap veren yetiştiricilerin sektörde yaşanan çeşitli sorunlar nedeniyle bu kanıda oldukları sonucuna varılabilir.

3. Yapacak başka işim olmadığı için küçükbaş hayvancılığa devam etmek zorundayım.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	320	64,3	64,4	64,4
	Kısmen Katılıyorum	107	21,5	21,5	85,9
	Kararsızım	32	6,4	6,4	92,4
	Kısmen Katılmıyorum	21	4,2	4,2	96,6
	Tamamen Katılmıyorum	17	3,4	3,4	100,0
	TOPLAM	497	99,8	100,0	
Yanıtlamayan		1	,2		
TOPLAM		498	100,0		

Katılımcıların büyük çoğunluğu küçükbaş hayvancılığı mecburiyetten yaptığını ifade etmiştir. Bölge illerinin ekonomik yapısının sanayi ve hizmetler sektöründen çok tarım ve hayvancılığa dayandığı göz önünde bulundurulduğunda küçükbaş hayvancılığı mecburiyetten yaptığını söyleyenlerin oranı bölgenin ekonomik yapısına da paralellik göstermektedir.

4. Küçükbaş hayvancılığın zahmeti büyükbaştan daha çoktur.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	290	58,2	58,2	58,2
	Kısmen Katılıyorum	121	24,3	24,3	82,5
	Kararsızım	34	6,8	6,8	89,4
	Kısmen Katılmıyorum	28	5,6	5,6	95,0
	Tamamen Katılmıyorum	25	5,0	5,0	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Küçükbaş hayvancılık ile büyükbaş hayvancılığın zorluk derecelerinin ölçülmeye çalışıldığı soruda, yetiştiricilerin %58,2'si küçükbaş hayvancılığın daha zahmetli olduğunu belirtmiştir.

5. Bölgede küçükbaş hayvancılığın gelişeceğini düşünüyorum.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	117	23,5	23,5	23,5
	Kısmen Katılıyorum	134	26,9	26,9	50,4
	Kararsızım	138	27,7	27,7	78,1
	Kısmen Katılmıyorum	54	10,8	10,8	89,0
	Tamamen Katılmıyorum	55	11,0	11,0	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Bölgede küçükbaş hayvancılığın gelişip gelişmeyeceğine ilişkin görüşlerin alındığı soruya katılımcıların yaklaşık %24'ü olumlu cevap vermiştir. Tabloda dikkati çeken önemli bir husus, ankete katılan çiftçilerin büyük çoğunluğunun bu konuda kararsız olduklarını beyan etmeleridir. Bu durumun, küçükbaş hayvancılığa ilişkin mevsim koşullarının zorluğu, ulusal politikalar vb. hususlar ile ilgili olduğu değerlendirilmektedir.

6. Benden sonra ailemin küçükbaş hayvancılığa devam etmesini isterim.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	142	28,5	28,5	28,5
	Kısmen Katılıyorum	102	20,5	20,5	49,0
	Kararsızım	122	24,5	24,5	73,5
	Kısmen Katılmıyorum	44	8,8	8,8	82,3
	Tamamen Katılmıyorum	88	17,7	17,7	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Küçükbaş hayvancılığın nesilden nesile aktarılıp devam ettirilmesine yönelik görüşlerin alındığı soruda, katılımcıların büyük kısmı uğraşın devam ettirilmesine yönelik olumlu görüş beyan etmiştir.

7. Devlet küçükbaş hayvancılığı yeterince desteklemektedir.(Hibe; DAP, TKDK ve SERKA - Destekleme; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı)

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	97	19,5	19,5	19,5
	Kısmen Katılıyorum	172	34,5	34,5	54,0
	Kararsızım	60	12,0	12,0	66,1
	Kısmen Katılmıyorum	46	9,2	9,2	75,3
	Tamamen Katılmıyorum	123	24,7	24,7	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Devletin küçükbaş hayvancılığa yönelik desteklerinin yeterli olup olmadığının incelendiği soruda, katılımcıların genellikle olumsuz cevap verdikleri görülmektedir. Devlet desteklerinin yeterince bilinmediği veya etkin olmadığı ihtimalleri düşünülürse soruya bilinçli bir şekilde cevap verilmediği sonucuna ulaşılabilir.

8. Hibe ve destekleme başvuru koşulları uygundur.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	104	20,9	20,9	20,9
	Kısmen Katılıyorum	113	22,7	22,7	43,6
	Kararsızım	59	11,8	11,8	55,4
	Kısmen Katılmıyorum	130	26,1	26,1	81,5
	Tamamen Katılmıyorum	92	18,5	18,5	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Devlet tarafından sağlanan hibe ve destek mekanizmalarına başvuru koşullarının uygunluğunun sorulduğu soruda, katılımcıların genel olarak olumsuz cevap verdikleri görülmektedir. Bölgede proje hazırlama kapasitesinin düşük olması, devlet desteklerinden yararlanma imkânını da kısıtlar niteliktedir.

9. Hibe ve destekleme başvuru koşulları kolaylaştırılmalıdır.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	336	67,5	67,5	67,5
	Kısmen Katılıyorum	95	19,1	19,1	86,5
	Kararsızım	47	9,4	9,4	96,0
	Kısmen Katılmıyorum	10	2,0	2,0	98,0
	Tamamen Katılmıyorum	10	2,0	2,0	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Hibe ve desteklere başvuru koşullarının kolaylaştırılmasının önerildiği soruya katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%67,5) olumlu cevap vermiştir. Bu durum, yukarıda sözü edilen proje hazırlama kapasitesinin düşük olduğu düşüncesini destekler niteliktedir.

10. Bölgenin şartlarına uygun destekler / hibeler verilmelidir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	362	72,7	72,7	72,7
	Kısmen Katılıyorum	79	15,9	15,9	88,6
	Kararsızım	32	6,4	6,4	95,0
	Kısmen Katılmıyorum	12	2,4	2,4	97,4
	Tamamen Katılmıyorum	13	2,6	2,6	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Devlet desteklerinin bölge koşullarına uygun olarak verilmesine ilişkin soruya katılımcıların % 72,7'si gibi büyük bir kesimi olumlu görüş beyan etmiştir. Bu durum, destekleme mekanizmalarının bölgesel koşullar dikkate alınarak güncellenmesi gerektiği düşüncesini destekler niteliktedir.

11. Küçükbaş hayvan ağıllarının koşulları yeterlidir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	128	25,7	25,7	25,7
	Kısmen Katılıyorum	91	18,3	18,3	44,0
	Kararsızım	86	17,3	17,3	61,2
	Kısmen Katılmıyorum	87	17,5	17,5	78,7
	Tamamen Katılmıyorum	106	21,3	21,3	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Hayvan ağıllarının koşullarının yeterli olduğu önermesine olumlu ve olumsuz cevap verenlerin oranının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Ankette böyle bir sonucun çıkması, üreticilerin ağıl koşullarının yeterli olup olmadıkları hususunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları şeklinde değerlendirilmektedir.

12. Modern küçükbaş hayvancılık çiftliklerinin kurulması özendirilmelidir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	289	58,0	58,0	58,0
	Kısmen Katılıyorum	140	28,1	28,1	86,1
	Kararsızım	47	9,4	9,4	95,6
	Kısmen Katılmıyorum	13	2,6	2,6	98,2
	Tamamen Katılmıyorum	9	1,8	1,8	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Bölgede modern küçükbaş hayvancılık çiftliklerinin kurulmasına ilişkin öneriye katılımcıların büyük bir çoğunluğu olumlu cevap vermiştir. Bu durum, mevcut yapıdan duyulan memnuniyetsizliğin yanında, çiftçilerin artık geleneksel yöntemlerle hayvancılık yapmak istemedikleri şeklinde de değerlendirilebilir.

13. Küçükbaş hayvancılığa yönelik altyapıların (hayvan yıkama ve ilaçlama havuzu, kesimhane, hayvan pazarı vb.) olması gereklidir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	367	73,7	73,7	73,7
	Kısmen Katılıyorum	84	16,9	16,9	90,6
	Kararsızım	26	5,2	5,2	95,8
	Kısmen Katılmıyorum	15	3,0	3,0	98,8
	Tamamen Katılmıyorum	6	1,2	1,2	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Küçükbaş hayvancılık işletmelerinin altyapılarının geliştirilmesine ilişkin öneriye katılımcıların çok büyük kısmı olumlu cevap vermiştir. Elde edilen sonuç, mevcut işletmelerin altyapı bakımından oldukça yetersiz olduklarını kanıtlar niteliktedir.

Saha Çalışması

Saha Çalışması

14. Devlet bölgeye kesimhaneler açmalı, özel sektör kesimhanelerini teşvik etmelidir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	347	69,7	69,7	69,7
	Kısmen Katılıyorum	86	17,3	17,3	86,9
	Kararsızım	37	7,4	7,4	94,4
	Kısmen Katılmıyorum	8	1,6	1,6	96,0
	Tamamen Katılmıyorum	20	4,0	4,0	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Bölgeye özel kesimhanelerin açılması ve teşvik edilmesine yönelik öneri büyük bir kesim tarafından olumlu karşılanmıştır. Bölge genelinde ruhsatlı kesimhanelerin yaygın olmadığı göz önünde alınırsa, bu ihtiyacın karşılanması elzem olduğu bir kez daha anlaşılmaktadır.

15. Küçükbaş hayvancılığa ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri'nin teknik kapasitesi ve personellerinin idari kapasiteleri yeterlidir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	118	23,7	23,7	23,7
	Kısmen Katılıyorum	185	37,1	37,1	60,8
	Kararsızım	68	13,7	13,7	74,5
	Kısmen Katılmıyorum	42	8,4	8,4	82,9
	Tamamen Katılmıyorum	85	17,1	17,1	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Bölgede faaliyet gösteren Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri'nin kapasitelerinin değerlendirildiği soruya, genel olarak olumlu cevap verildiği söylenebilir. Bu durum, katılımcıların bilgi almaları ya da kendilerine teknik destek sağlanması noktasında bir sorun yaşamadıklarını göstermektedir.

16. Birlikler ve kooperatifler vasıtasıyla örgütlenme teşvik edilmeli, mevcut kurumların teknik ve idari kapasiteleri artırılmalıdır.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	260	52,2	52,2	52,2
	Kısmen Katılıyorum	163	32,7	32,7	84,9
	Kararsızım	52	10,4	10,4	95,4
	Kısmen Katılmıyorum	11	2,2	2,2	97,6
	Tamamen Katılmıyorum	12	2,4	2,4	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Küçükbaş hayvancılık yapan üreticilerde örgütlenme düzeyinin ele alındığı soruda, örgütlenmenin birlik ve vakıflar aracılığıyla teşvik edilerek mevcut yapıların kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi gerektiğine yönelik öneri olumlu karşılanmıştır. Bu sonuç, çiftçilerin birlikte işbirliği çerçevesinde çalışarak daha verimli sonuçlar alınacağına dair kanaatlerini göstermektedir.

17. Hayvancılık desteklemeleri ürüne göre yapılmalıdır.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	327	65,7	65,7	65,7
	Kısmen Katılıyorum	98	19,7	19,7	85,3
	Kararsızım	58	11,6	11,6	97,0
	Kısmen Katılmıyorum	6	1,2	1,2	98,2
	Tamamen Katılmıyorum	9	1,8	1,8	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Desteklemelerin alan bazlı değil, ürün bazlı verilmesine ilişkin öneride, desteklerin ürün bazlı verilmesi gerektiği görüşü önemli ölçüde desteklenmiştir. Denetimlerin kolaylaşması ve desteklemelerden daha etkin sonuç alınması amacıyla bu yöntemin uygulanmasının doğru olacağı değerlendirilmektedir.

18. Katma değerli ürün(nihai ürün ya da yarı mamul ürün) üretimine yönelik desteklemeler artırılmalıdır.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	320	64,3	64,3	64,3
	Kısmen Katılıyorum	112	22,5	22,5	86,7
	Kararsızım	56	11,2	11,2	98,0
	Kısmen Katılmıyorum	5	1,0	1,0	99,0
	Tamamen Katılmıyorum	5	1,0	1,0	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesine yönelik desteklemelerin artırılması gerektiği önerisine katılımcıların %64'ü olumlu cevap vermiştir. Küçükbaş hayvancılık kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerde bölgede katma değer yaratılmasına katkı sağlayacak desteklemelerin artırılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

19. Pazarlama ve pazarlara ilişkin herhangi bir sorun bulunmamaktadır.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	57	11,4	11,4	11,4
	Kısmen Katılıyorum	73	14,7	14,7	26,1
	Kararsızım	51	10,2	10,2	36,3
	Kısmen Katılmıyorum	75	15,1	15,1	51,4
	Tamamen Katılmıyorum	242	48,6	48,6	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Bölgede üretilen ürünlerin pazarlanıp pazarlanmadığına ilişkin bilginin alındığı önermede katılımcıların büyük kısmı pazarlamada sorun olduğunu dile getirmiştir. Bu durum, elde edilen ürünlerin bölge içinde kalarak maliyeti altında satılma olasılığını da akıllara getirmektedir. Dolayısıyla söz konusu sorun, üreticinin geçimlik ekonomiden çıkarak ölçek ekonomisine ulaşmasını engeller niteliktedir.

20. Meraların mera tahsis komisyonu aracılığıyla kiralanması iyi bir yöntemdir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	108	21,7	21,7	21,7
	Kısmen Katılıyorum	141	28,3	28,3	50,0
	Kararsızım	81	16,3	16,3	66,3
	Kısmen Katılmıyorum	38	7,6	7,6	73,9
	Tamamen Katılmıyorum	130	26,1	26,1	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Meraların mera tahsis komisyonu marifetiyle kiralanmasının iyi bir yöntem olduğu önerisi genel olarak olumlu cevap verilmekle birlikte söz konusu öneriye olumsuz cevap verenlerin de olduğu görülmektedir. Bu tezatlık, mera komisyonunun işleyişinin nasıl olduğu konusunda bilgisizliğin veya memnuniyetsizliğin olduğunu göstermektedir.

21. Meraların kiralanmasında ayrımcılık yapılmaktadır.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	133	26,7	26,7	26,7
	Kısmen Katılıyorum	140	28,1	28,1	54,8
	Kararsızım	87	17,5	17,5	72,3
	Kısmen Katılmıyorum	27	5,4	5,4	77,7
	Tamamen Katılmıyorum	111	22,3	22,3	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Meraların kiralanmasının ayrımcılığa neden olduğunun dile getirildiği öneriye yukarıdaki öneriye benzer sonuçlar alınmıştır.

22. Meraların altyapısı yeterlidir.(Su kaynakları, Koyun Yıkama Havuzu vb.)

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	56	11,2	11,2	11,2
	Kısmen Katılıyorum	134	26,9	26,9	38,2
	Kararsızım	49	9,8	9,8	48,0
	Kısmen Katılmıyorum	66	13,3	13,3	61,2
	Tamamen Katılmıyorum	193	38,8	38,8	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Meraların altyapılarının yeterli olduğu önerisine katılımcıların büyük çoğunluğu olumsuz cevap vermiştir.

23. Bazı yetiştiriciler meralarda fazla otlatma yapmaktadır.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	178	35,7	35,7	35,7
	Kısmen Katılıyorum	163	32,7	32,7	68,5
	Kararsızım	67	13,5	13,5	81,9
	Kısmen Katılmıyorum	40	8,0	8,0	90,0
	Tamamen Katılmıyorum	50	10,0	10,0	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Meralarda fazla otlatma yapıldığı önerisine katılımcıların büyük çoğunluğu evet cevabını vermiştir. Bölge genelinde bu sorunun varlığı, meralardan verim almasını zorlaştırmaktadır.

24. Küçükbaş hayvan hastalıkları hakkında yeterli bilgiye sahibim.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	71	14,3	14,3	14,3
	Kısmen Katılıyorum	179	35,9	35,9	50,2
	Kararsızım	84	16,9	16,9	67,1
	Kısmen Katılmıyorum	100	20,1	20,1	87,1
	Tamamen Katılmıyorum	64	12,9	12,9	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Küçükbaş hayvan hastalıkları hakkında yeterli bilgiye sahip olup olunmadığı bilgisinin araştırıldığı soruda, katılımcılardan 71'i tam bilgiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Bölgede küçükbaş hayvancılığın profesyonel olarak az yapıldığı gerçeği göz önünde bulundurulduğunda üreticilerin büyük kısmının bu konularda eksik olduğu söylenebilir.

25. Küçükbaş hayvan hastalıkları ile yeterince mücadele edilmektedir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	114	22,9	22,9	22,9
	Kısmen Katılıyorum	199	40,0	40,0	62,9
	Kararsızım	73	14,7	14,7	77,5
	Kısmen Katılmıyorum	50	10,0	10,0	87,6
	Tamamen Katılmıyorum	62	12,4	12,4	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Üreticilerden hayvan hastalıkları ile yeterince mücadele edildiği önermesine gelen cevaplar genel olarak olumlu olmuştur. Kararsız olduğunu belirtenlerin ilgili kurumların bu konudaki desteklemelerine ilişkin bilgilerinin olmadığı sonucuna varılabilir.

26. Yetiştiricilerin hayvanlardan daha fazla verim elde etmesi için eğitim almaları gerekir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	341	68,5	68,5	68,5
	Kısmen Katılıyorum	109	21,9	21,9	90,4
	Kararsızım	29	5,8	5,8	96,2
	Kısmen Katılmıyorum	9	1,8	1,8	98,0
	Tamamen Katılmıyorum	10	2,0	2,0	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Daha etkin ve verimli hayvancılık yapılmasını sağlayacak eğitimlerin alınması gerektiğini savunan öneriye üreticilerin çok büyük kısmı olumlu cevap vermiş ve bu eğitimlerin alınması gerektiğini ifade etmiştir.

27. Irk ıslahı yapılarak bölgeye özgü bir koyun ve keçi ırkı geliştirilmelidir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	331	66,5	66,5	66,5
	Kısmen Katılıyorum	97	19,5	19,5	85,9
	Kararsızım	37	7,4	7,4	93,4
	Kısmen Katılmıyorum	15	3,0	3,0	96,4
	Tamamen Katılmıyorum	18	3,6	3,6	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Bölge koşulları göz önüne alınarak ırk ıslahı yapılması ve uygun küçükbaş ırkının yetiştirilmesi gerektiği önerisine katılımcıların neredeyse tamamı olumlu cevap vermiştir.

28. Devlet bölge ıslahı yapılan ırklara canlı hayvan desteği vermelidir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	350	70,3	70,3	70,3
	Kısmen Katılıyorum	98	19,7	19,7	90,0
	Kararsızım	31	6,2	6,2	96,2
	Kısmen Katılmıyorum	14	2,8	2,8	99,0
	Tamamen Katılmıyorum	5	1,0	1,0	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

İrk ıslahı yapıldıktan sonra devletin canlı hayvan desteği vermesi gerektiği önerisine katılımcıların büyük kısmı olumlu cevap vermiştir.

29. Çoban temininde herhangi bir problem yoktur.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	75	15,1	15,1	15,1
	Kısmen Katılıyorum	70	14,1	14,1	29,1
	Kararsızım	32	6,4	6,4	35,5
	Kısmen Katılmıyorum	70	14,1	14,1	49,6
	Tamamen Katılmıyorum	251	50,4	50,4	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Çoban temininde sorun olup olmadığı sorusuna katılımcıların büyük kısmı sorun olduğuna yönelik cevaplar vermiştir. Bölgede yapılan diğer saha çalışmalarında, üreticilerin çobanları başka illerden getirttikleri ve çobanların statülerinden dolayı çalışmak istemedikleri sonucuna varılmıştır. Bu durumda çobanlık statüsünün iyileştirilerek profesyonel bir meslek olması yönünde tedbirlerin alınması önem arz etmektedir.

30. Kurslar açılarak işsiz insanlara çobanlık eğitimi verilmelidir.

		Tekrar	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli Yanıt	Tamamen Katılıyorum	368	73,9	73,9	73,9
	Kısmen Katılıyorum	74	14,9	14,9	88,8
	Kararsızım	23	4,6	4,6	93,4
	Kısmen Katılmıyorum	6	1,2	1,2	94,6
	Tamamen Katılmıyorum	27	5,4	5,4	100,0
	TOPLAM	498	100,0	100,0	

Çobanlık yapmak isteyen işsiz vatandaşlara eğitim verilmesi önerisine katılımcıların büyük kısmı olumlu bakmıştır. Böyle bir faaliyetin yaygınlaşması ile yukarıda sözü edilen çoban ihtiyacı karşılanmış olacak ve bu alanda iş arayanlara istihdam olanağı sağlanmış olacaktır.

Bu bölümde 22-23 Aralık 2015 tarihlerin Sarıkamış'ta düzenlenen TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı'nın genel değerlendirmesi yer almaktadır.

Çalıştaya toplam 153 kişi katılmıştır. Katılımcılardan 59 kişi (yüzde 39) yetiştirici, 27 kişi (yüzde 18) çeşitli üniversitelerde akademisyen, 35 kişi (yüzde 23) kamu kurumu çalışanı, 8 kişi (yüzde 5) sivil toplum kuruluşu temsilcisi ve 24 kişi SERKA personelidir. Çalıştaya 42 kişi (yüzde 27) Ağrı'dan, 13 kişi (yüzde 8) Ardahan'dan, 17 kişi (yüzde 11) Iğdır'dan, SERKA personeli dahil 64 kişi (yüzde 42) Kars'tan ve 17 kişi (yüzde 11) Türkiye'nin diğer illerinden katılmıştır.

İki gün süren ve her kesin her konu hakkında fikrini söyleyebilmesine imkân sağlamak için Yetiştiricilik ve Hayvan Islahı, Besleme ve Mera Kullanımı, Hayvan Sağlığı, Üretim Planlaması ve Pazarlama ve Yetiştirici Kamu ilişkisi olarak belirlenen 5 konu başlığını tartışmak üzere 10 ayrı masada kurulmuştur. Toplam 50 oturum olarak planlanan çalıştayda, iki grubun (9. ve 10. Gruplar) katılımcı sayısının azalması bu gruplar 1. ve 5. Grupla birleşmişlerdir. Böylece her biri 1,5 - 2 saat süren toplam 46 oturum gerçekleştirilmiştir.

Grupların katılımcı sayısı olarak her grupta seçilmiş sorun ve çözüm önerileri için yapılmış puanlama (işaretleme) sayısı kullanılmıştır. Grup çalışmasına katılıp işaretleme yapmayan kişiler grup çalışmalarının katılımı sayısına dâhil değildir.

Grup 8'in 4. ve 5. konu başlıklarında düzenlenen oturumlarına sırasıyla 13 ve 11'er kişi katılmıştır. Ancak bu oturumlarda konuşulan sorunlar ve çözüm önerileri için seçim yapılmamış ve konuşulan tüm sorunlar ve çözümler puanlanmıştır. Bu nedenle Grup 8'in bu iki oturumu genel değerlendirmeye dâhil edilmemiştir. Bu nedenle çalıştay değerlendirmesi toplam 44 oturum üzerinden yapılmıştır.

Çalıştayda düzenlenen oturumlarda ilgili konu başlığının mevcut durumu tartışılmış, sorun ve çözüm önerileri dile getirilmiştir. Daha sonra grup tarafından en fazla 7 adet sorun ve çözüm önerisi seçilmiştir. Seçilen sorunlar anket formları yardımıyla masadaki her bir katılımcı tarafından puanlanarak sorunun bölge için ne kadar önemli olduğu ve ne kadar bölgeye has olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Benzer şekilde tespit edilen çözüm önerileri de puanlanarak çözümlerin ne kadar acil olduğu ve maliyeti hakkında katılımcıların görüşleri alınmıştır. Bazı masalarda çözüm önerileri birebir sorunun karşılığı olarak tespit edilmişken bazı masalarda böyle bir eşleştirme yapılmamıştır.

Çalıştaydan sonra belirlenen sorun ve çözüm önerilerinden çok yakın olanlar gruplandırılarak her bir konu başlığında 10-12 sorun ve 10-12 çözüm önerisi tespit edilmiştir. Böylece belirlenen 256 sorun 54 sorun başlığında gruplanmıştır. Çalıştayda belirlenen 264 çözüm de 54 çözüm önerisi başlığında gruplanmıştır.

Konu başlıklarına göre tespit edilen sorun ve çözümler önerileri değerlendirmeleri şöyledir:

5.1. Yetiştiricilik ve Hayvan Islahı

Çalıştayın ilk oturumunda "Yetiştiricilik ve Hayvan Islahı" konusu 108 kişinin katılımı ile oluşturulan 10 ayrı masada değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede katılımcılar tarafından her masada 6-8 arasında sorun ve çözüm önerisi seçilmiş ve puanlanmıştır. Toplam 66'şar adet sorun ve çözüm önerisi katılımcılar tarafından seçilmiş ve puanlanmıştır. Yapılan değerlendirmede 66 sorundan 8 tanesi, 66 çözüm önerisinden 5 tanesi değerlendirmeye alınmamıştır.

TRA2 BÖLGESİ KÜÇÜKBAŞ HAYVANCILIK ÇALIŞTAYI

05

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı

Yapılan değerlendirme ile 58 sorun toplam 12 adet sorun alanı altında, 61 çözüm önerisi toplam 10 adet çözüm alanı altında birleştirilmiştir.

Oturumlar sonucunda elde edilen sonuçlara göre Yetiştiricilik ve Hayvan Islahı konusunda;

En önemli sorunlar:

1. Sektörde eleman eksikliği (9,2)
2. Damızlık koç/teke ihtiyacının karşılanamaması (8,8)
3. Barınak koşullarının uygunsuzluğu (8,7)
4. Kayıt sisteminde yaşanan sorunlar (8,7)
5. Yetiştiricilerin bilgi ve eğitim eksiklikleri (8,7)

En yerel sorunlar:

1. Koç katımının düzensiz olması (4,0)
2. Birlik ve kooperatiflerin etkin olmaması (5,6)
3. Irkın bozulması (5,7)
4. Yerel ırklardaki verimin düşük olması (5,8)
5. Yetiştiricilerin bilgi ve eğitim eksiklikleri (6,2)

En acil çözümler:

1. Gelir ve istihdam yönünden sektörün cazibesinin artırılması (9,1)
2. Örgütlenmenin geliştirilmesi (8,5)
3. Koç katımının belirli dönemlerde yapılması (8,4)
4. Damızlık koç/teke istasyonlarının kurulması (8,3)
5. Yetiştiricilerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi (8,3)

En az maliyetli çözümler:

1. Örgütlenmenin geliştirilmesi (3,5)
2. Koç katımının belirli dönemlerde yapılması (4,0)
3. Yetiştiricilerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi (4,1)
4. Destekleme sisteminin düzenlenmesi (5,4)
5. Denetim sisteminin iyileştirilmesi (5,7) olarak tespit edilmiştir.

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı

Sorunlar genelde 8-9 aralığında yer alarak çalıştay katılımcıları tarafından çok önemli olarak değerlendirilmiştir. Yerel-genel değerlendirmesinde sorunların çoğunluğu 6-8 aralığında yer almıştır. Bu da sorunların genelde bölgeye has olarak görülmediği, sorunların Türkiye genelinde yaşanan sorunlar olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Çözüm alanlarının büyük çoğunluğu 8-9 aralığında yer alarak çalıştay katılımcıları tarafından çok acil olarak değerlendirilmiştir. Maliyet değerlendirmesinde ise çözüm alanlarından 3 tanesi 3,5-4,1 aralığında yer alarak katılımcılar tarafından oldukça düşük maliyetli olarak değerlendirilmiştir. Çözüm alanlarından 1 tanesi 7,9 ortalama ile oldukça yüksek maliyetli bir çözüm alanı olarak değerlendirilmiştir. Diğer çözüm alanları ise 5,7-6,6 aralığında yer alarak orta-yüksek maliyetli olarak değerlendirilmiştir.

5.2. Besleme ve Mera Kullanımı

Çalıştayın ikinci oturumunda “Besleme ve Mera Kullanımı” konusu 98 kişinin katılımı ile oluşturulan 10 ayrı masada değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede katılımcılar tarafından her masada 3-7 arasında sorun ve çözüm önerisi seçilmiş ve puanlanmıştır. Toplam 55 sorun ve 56 çözüm önerisi katılımcılar tarafından seçilmiş ve puanlanmıştır. Yapılan değerlendirmede 55 sorundan 1 tanesi, 56 çözüm önerisinden 1 tanesi değerlendirmeye alınmamıştır.

Yapılan değerlendirme ile 54 sorun toplam 10 adet sorun alanı altında, 55 çözüm önerisi toplam 11 adet çözüm alanı altında birleştirilmiştir.

Oturumlar sonucunda elde edilen verilere göre Beslenme ve Mera Kullanımı konusunda;

En önemli sorunlar:

1. Meralarda karşılaşılan su sorunu (9,1)
2. Mera ıslah çalışmalarının yetersiz olması (8,9)
3. Meraların kontrolsüz kullanımı (8,7)
4. Yetiştiricilerin bilgi ve eğitim eksiklikleri (8,5)
5. Teknik ekipman eksiklikleri (8,4)

En yerel sorunlar:

1. Meralarda karşılaşılan su sorunu (5,5)
2. İlave yemleme ve kış yemlemesi (5,7)
3. Teknik ekipman eksiklikleri (5,7)
4. Mera tahsisinde yaşanan sorunlar (6,5)
5. Meraların alanlarının yetersizliği (6,8)

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı

En acil çözümler:

1. Meralardaki su sorununun çözülmesi (8,8)
2. Mera alanlarının amaç dışı kullanımının engellenmesi (8,6)
3. Meralarla ilgili yasal düzenlemelerin yapılması (8,5)
4. Kaba yem üretiminin artırılması (8,2)
5. Meraların ıslah edilmesi (8,2)
6. Meraların planlı kullanımının sağlanması (8,2)

En az maliyetli çözümler:

1. Meralarla ilgili yasal düzenlemelerin yapılması (3,3)
2. Mera tahsisinde yaşanan sorunların giderilmesi (5,1)
3. Yetiştiricilerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi (5,1)
4. Meraların planlı kullanımının sağlanması (5,3)
5. Meraların ıslah edilmesi (5,4)

Sorunlar genelde 7,9-9,1 aralığında yer yer alarak çalıştay katılımcıları tarafından çok önemli olarak değerlendirilmiştir. Yerel-genel değerlendirmesinde sorunların 3 tanesi 5-6 aralığında yer almış ve katılımcılar tarafından nispeten yerel kabul edilmiştir. Diğer sorunlar 6,5-7,6 aralığında yer almıştır. Bu da sorunların genelde bölgeye has olarak görülmediği, sorunların Türkiye genelinde yaşanan sorunlar olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Çözüm alanlarının büyük çoğunluğu 7,4-8,8 aralığında yer alarak çalıştay katılımcıları tarafından oldukça acil olarak değerlendirilmiştir. Maliyet değerlendirmesinde ise çözüm alanlarından 1 tanesi (Meralarla ilgili yasal düzenlemelerin yapılması) katılımcılar tarafından çok düşük maliyetli olarak değerlendirilmiştir. Diğer çözüm alanlarından 6 tanesi 5-6 aralığında yer alarak katılımcılar tarafından orta düzey maliyetli olarak değerlendirilmiştir. Çözüm alanlarından sadece 2 tanesi 7,0 ortalama ile yüksek maliyetli bir çözüm alanı olarak değerlendirilmiştir.

5.3. Hayvan Sağlığı

Çalıştayın üçüncü oturumunda "Hayvan Sağlığı" konusu 87 kişinin katılımı ile oluşturulan 10 ayrı masada değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede katılımcılar tarafından her masada 3-7 arasında sorun ve çözüm önerisi seçilmiş ve puanlanmıştır. Toplam 56 sorun ve 57 çözüm önerisi katılımcılar tarafından seçilmiş ve puanlanmıştır. Yapılan değerlendirmede 56 sorundan 1 tanesi ve 57 çözüm önerisinden 1 tanesi değerlendirmeye alınmamıştır.

Yapılan değerlendirme ile 55 sorun toplam 11 adet sorun alanı altında, 56 çözüm önerisi toplam 11 adet çözüm alanı altında birleştirilmiştir.

Oturumlar sonucunda elde edilen verilere göre Hayvan Sağlığı konusunda;

En önemli sorunlar:

1. Hastalıklarla mücadelede yetersizlik (9,5)
2. Salgın veya parazitsel hastalıklar için önlem alınamaması (9,5)
3. Kontrolsüz hayvan hareketleri (9,3)
4. Barınak koşullarından kaynaklanan hastalıklar (9,0)
5. Yetiştiricilerin bilgi ve eğitim eksiklikleri (8,8)

En yerel sorunlar:

1. Barınak koşullarından kaynaklanan hastalıklar (5,8)
2. Koruyucu sağlık hizmetlerindeki yetersizlik (6,4)
3. Sigorta kapsamlarının yetersizliği (7,0)
4. Yetiştiricilerin bilgi ve eğitim eksiklikleri (7,0)
5. Hayvanların kritik dönemlerdeki bakım eksikliği (7,4)
6. Salgın veya parazitsel hastalıklar için önlem alınamaması (7,4)

En acil çözümler:

1. Aşı takvimi belirlenmesi ve düzenli uygulanması (9,2)
2. Hayvan hareketleri ve sınır ötesinde görülen hastalıkların takibi (9,0)
3. Koruyucu hekimliğin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi (8,9)
4. Barınak ve bakım şartlarının iyileştirilmesi (8,8)
5. Devletin hastalıklarla etkin ve hızlı mücadele etmesi (8,5)

En az maliyetli çözümler:

1. İlaç kullanımının takip edilmesi (4,4)
2. Kurumsal kapasitenin artırılması (5,2)
3. Devletin hastalıklarla etkin ve hızlı mücadele etmesi (5,3)
4. Yetiştiricilerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi (5,4)
5. Koruyucu hekimliğin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi (5,7) olarak ortaya çıkmıştır.

Sorunlardan 8 tanesi 8-9,5 aralığında yer yer alarak çalıştay katılımcıları tarafından çok çok önemli olarak değerlendirilmiştir. Yerel-genel değerlendirmesinde sorunların 7 tanesi 7-8 aralığında yer almış ve katılımcılar tarafından oldukça genel kabul edilmiştir. Sorunlar sadece 1 tanesi 6'nın altında yer alarak

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı

katılımcılar tarafından nispeten yerel olarak değerlendirilmiştir. Bu da sorunların bölgeye has olarak görülmediği, sorunların Türkiye genelinde yaşanan sorunlar olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Çözüm alanlarının büyük çoğunluğu 7-9 aralığında yer alarak çalıştay katılımcıları tarafından oldukça acil olarak değerlendirilmiştir. Maliyet değerlendirmesinde ise çözüm alanları 4,4-7,2 aralığında puanlanarak katılımcılar tarafından orta-yüksek maliyetli olarak değerlendirilmiştir.

5.4. Üretim Planlaması ve Pazarlama

Çalıştayın dördüncü oturumunda “Üretim Planlaması ve Pazarlama” konusu 82 kişinin katılımı ile oluşturulan 7 ayrı masada değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede katılımcılar tarafından her masada 3-7 arasında sorun ve çözüm önerisi seçilmiş ve puanlanmıştır. Toplam 38 sorun ve 41 çözüm önerisi katılımcılar tarafından seçilmiş ve puanlanmıştır.

Yapılan değerlendirme ile 38 sorun toplam 11 adet sorun alanı altında, 41 çözüm önerisi toplam 12 adet çözüm alanı altında birleştirilmiştir.

Oturumlar sonucunda elde edilen bilgilere göre Üretim Planlaması ve Pazarlama konusunda;

En önemli sorunlar:

1. Ekipman eksikliği (9,8)
2. Fiyatlardaki dalgalanma ve istikrarsızlık (9,3)
3. Ulusal politika eksikliği (9,2)
4. Bölgesel ürünlerin yeterince değerlendirilememesi (9,1)
5. Üretim maliyetlerinin yüksek oluşu (9,1)

En yerel sorunlar:

1. Üretim maliyetlerinin yüksek oluşu (4,9)
2. Satış ve tahsilat sorunları (5,5)
3. Bölgesel ürünlerin yeterince değerlendirilememesi (6,1)
4. Üretim planlamasındaki eksiklikler (6,2)
5. Süt üretiminde ve pazarlamasında ortaya çıkan sorunlar (6,4)
6. Salgın veya parazitsel hastalıklar için önlem alınamaması (7,4)

En acil çözümler:

1. Destekleme sisteminin düzenlenmesi (9,1)
2. Et-Süt Kurumunun aktif çalışması (8,9)
3. Hayvan pazarlarının etkin çalışması (8,8)

TRA2 Bölgesi Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı

4. Örgütlenmenin geliştirilmesi (8,8)

5. Üreticiyi korumaya yönelik devlet politikalarının geliştirilmesi (8,8)

En az maliyetli çözümler:

1. Hayvan pazarlarının etkin çalışması (4,7)
2. Tüketicinin bilgilendirilmesi ve tanıtım (4,9)
3. Yetiştiricilerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi (5,0)
4. Örgütlenmenin geliştirilmesi (5,1)
5. Devlet eliyle yeni pazar geliştirilmesi (5,3)

Sorunların tamamı 8,7-10 aralığında yer yer alarak çalıştay katılımcıları tarafından çok çok önemli olarak değerlendirilmiştir. Yerel-genel değerlendirmesinde sorunların 3 tanesi 8 civarında yer almış ve katılımcılar tarafından oldukça genel kabul edilmiştir. Sorunlar sadece 1 tanesi 5'in altında yer alarak katılımcılar tarafından nispeten yerel olarak değerlendirilmiştir. Diğer sorunlar 5,5-7,0 aralığında yer alarak katılımcılar tarafından genel olarak değerlendirilmiştir. Bu da sorunların bölgeye has olarak görülmediği, sorunların daha çok Türkiye genelinde yaşanan sorunlar olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Çözüm alanlarının büyük çoğunluğu 8-9 aralığında yer alarak çalıştay katılımcıları tarafından çok çok acil olarak değerlendirilmiştir. Maliyet değerlendirmesinde ise çözüm alanları 11 tanesi 4,7-6,2 aralığında puanlanarak katılımcılar tarafından orta düzey maliyetli olarak değerlendirilmiştir. Sadece 1 çözüm önerisi (Tesisleşme eksikliğinin giderilmesi) 7,2 puan verilerek katılımcılar tarafından yüksek maliyetli bulunmuştur.

5.5. Yetiştirici – Kamu İlişkisi

Çalıştayın beşinci ve son oturumunda “Yetiştirici – Kamu İlişkisi” konusu 80 kişinin katılımı ile oluşturulan 7 ayrı masada değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede katılımcılar tarafından her masada 5-7 arasında sorun ve çözüm önerisi seçilmiş ve puanlanmıştır. Toplam 41 sorun ve 44 çözüm önerisi katılımcılar tarafından seçilmiş ve puanlanmıştır.

Yapılan değerlendirme ile 41 sorun toplam 10 adet sorun alanı altında, 44 çözüm önerisi toplam 10 adet çözüm alanı altında birleştirilmiştir.

Oturumlar sonucunda elde edilen bilgilere göre Yetiştirici-Kamu İlişkisi konusunda;

En önemli sorunlar:

1. Desteklerin kapsam sorunları (9,3)
2. Kayıt sisteminde yaşanan sorunlar (9,0)
3. Bürokratik zorluklar (8,8)
4. Yetiştiricilerin bilgi ve eğitim eksiklikleri (8,8)
5. Denetim ve kontrol eksikliği (8,6)

En yerel sorunlar:

1. Bölge kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği (6,3)
2. Kamu müdahalesi başarısızlığı (6,5)
3. Denetim ve kontrol eksikliği (7,1)
4. TARSİM ile ilgili sorunlar (7,3)
5. Bürokratik zorluklar (7,4)

En acil çözümler:

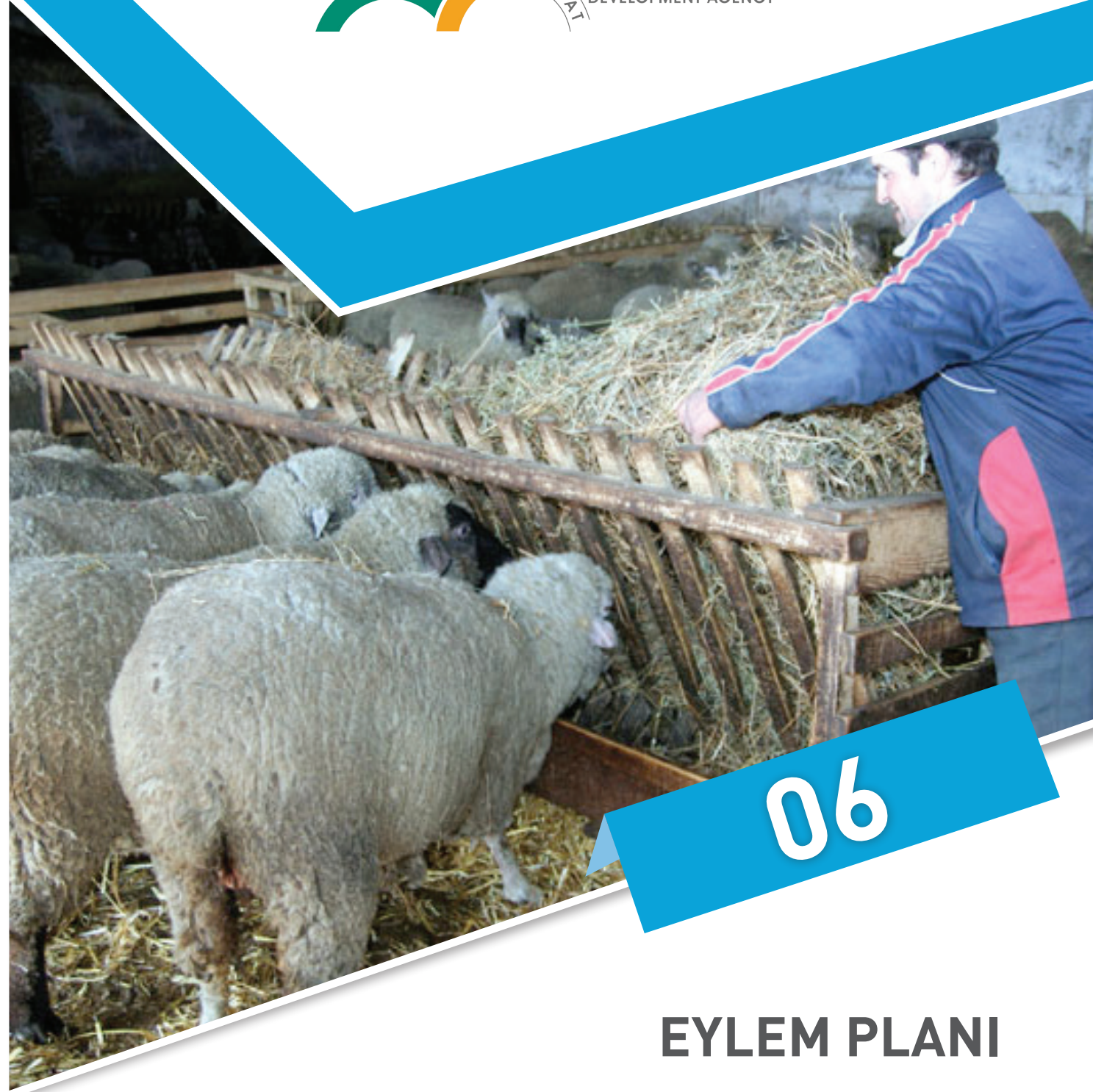
1. Toplumda yetiştirici algısının / kültürünün iyileştirilmesi (9,2)
2. Kurumlar arası koordinasyon sağlanması (9,0)
3. Yetiştiricilerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi (8,9)
4. Kayıt sisteminin düzeltilmesi (8,7)
5. Yasal düzenlemelerin yapılması (8,7)

En az maliyetli çözümler:

1. Yetiştiricilerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi (3,9)
2. Kurumlar arası koordinasyon sağlanmalı (4,1)
3. Destekleme sisteminin düzenlenmesi (5,1)
4. Yasal düzenlemelerin yapılması (5,1)
5. Kayıt sisteminin düzeltilmesi (5,4) olarak tespit edilmiştir.

Sorunların tamamı 7,6-9,3 aralığında yer yer alarak çalıştay katılımcıları tarafından çok önemli olarak değerlendirilmiştir. Yerel-genel değerlendirmesinde sorunların 6 tanesi 7-8 aralığında yer almış ve katılımcılar tarafından oldukça genel kabul edilmiştir. Sorunlar sadece 2 tanesi 8,7 değeri alarak katılımcılar tarafından çok çok genel olarak değerlendirilmiştir. Diğer 2 sorun 6,3-6,5 aralığında yer alarak katılımcılar tarafından genel olarak değerlendirilmiştir. Bu da sorunların bölgeye has olarak görülmediği, sorunların Türkiye genelinde yaşanan sorunlar olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Çözüm alanlarının hepsi 8,2-9,2 aralığında yer alarak çalıştay katılımcıları tarafından çok çok acil olarak değerlendirilmiştir. Maliyet değerlendirmesinde ise çözüm alanlarının 2 tanesi 4 civarında puanlanarak katılımcılar tarafından düşük maliyetli olarak değerlendirilmiştir. Diğer çözüm önerileri de 5,1-6,4 aralığında puanlanarak katılımcılar tarafından orta düzey maliyetli olarak değerlendirilmiştir.

06

EYLEM PLANI

1.YETİŞTİRİCİLİK VE HAYVAN ISLAHI

1.1.Barınak ve Bakım Şartlarının İyileştirilmesi

Eylem No	Eylemin Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Açıklama
1.1.1	İklim koşullarına uygun barınak tipleri belirlenecek ve tip projeler hazırlanacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	TKDK, DAP BKİ	01.07.2017-31.12.2017	Sert iklim koşullarına uygun barınak tipi (gerekli zemin, havalandırma, ışıık, genişlik, yemleme ve sulama şartlarını taşıyan) belirlenecek ve tip projeler hazırlanıp kamuoyunun erişimine sunulacaktır.
1.1.2	Hayvan barınaklarının iyileştirilmesine/ geliştirilmesine yönelik destek programları geliştirilecek ve uygulanacaktır.	TRA2	DAP BKİ, SERKA, TKDK	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	01.07.2017-31.12.2020	Ağaçların iyileştirilmesini teşvik edecek destek programları geliştirilip uygulanacaktır.
1.1.3	Mevcut barınaklar iyileştirilecektir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, SERKA	01.07.2017-31.12.2017	Çok kötü koşuldaki barınakların asgari standartları sağlanmaları için gönüllü işletmelerde iyileştirme yapılacaktır.

1.2. NİTELİKLİ DAMIZLIK TEMİN EDİLMESİ

1.2.1	Damızlık koç/teke istasyonları kurulacaktır.	TRA2	TİGEM, Üniversiteler	DAP BKİ	01.07.2017-31.12.2020	Damızlık koç teke üretim merkezleri kurulacak ve yetiştiriciye damızlık temini yapılacaktır.
1.2.2	Damızlık üreten özel sektör işletmeleri geliştirilecektir.	TRA2	Birlikler	SERKA	01.07.2017-31.12.2018	Sadece damızlık hayvan üreten özel sektör işletmeleri kurulacaktır. Bu işletmeler diğer yetiştiricilere damızlık temin edeceklerdir.
1.2.3	Damızlık üreten işletmelere yönelik destek programları oluşturulacaktır.	TRA2	DAP BKİ, SERKA, TKDK	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	01.07.2017-31.12.2019	Damızlık üreten işletmelere yönelik destek programları geliştirilecek ve uygulanacaktır.

1.3. SEKTÖRÜN CAZİBESİNİN ARTIRILMASI

1.3.1	Yetiştiricilerin düzenli gelir elde etmesi sağlanacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Et ve Süt Kurumu	Ticaret Borsaları, Birlikler, Ziraat Odaları	01.07.2017-31.12.2020	Yem, et ve süt için en az üç yıl için belli bir fiyat aralığı belirlenerek istikrar sağlanacaktır. Buna ilaveten sözleşmeli yetiştiricilik sistemi kurulması teşvik edilecektir.
1.3.2	Süt toplama ve et işleme merkezleri kurulacaktır.	TRA2	Et ve Süt Kurumu	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, DAP BKİ, TKDK	01.07.2017-31.12.2020	Süt ve etin bölgede işlenmesi sağlanarak katma değer artırılması için arzin yeterli olduğu yerlerde et ürünleri ve süt ürünleri işleme merkezleri kurulacaktır. Bunun gerçekleştirilmesi için kamu-özel sektör işbirliği geliştirilecektir.
1.3.3	Sürü yöneticileri eğitilerek, yıl boyunca SGK'lı olarak istihdam edilmeleri sağlanacak, çalışma koşulları iyileştirilecektir.	TRA2	İŞKUR, SGK, Köylere Hizmet Götürme Birliği, İl Özel İdaresi	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, Üniversiteler	01.07.2017-31.12.2020	Çobanlar eğitime tabi tutulacaklardır. Çobanların çalışmadıkları dönemde maaş almaları ve SGK güvencesinin devam etmesi sağlanacaktır. İhtiyaç olan yerlerde çalışanlar için konaklama yerleri yapılacak, çalışanların yaşam şartlarının iyileştirilmesi için gerekli destek sağlanacaktır.
1.3.4	Sürü yöneticilerinin toplum içindeki algısı iyileştirilecektir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2020	Sürü yöneticiliğinin toplumdaki negatif algısının ortadan kaldırılmasını sağlayacak çalışmalar yapılacaktır. Bu kapsamda yılın bir günü "Sürü Yöneticileri Günü" olarak ilan edilerek farkındalık oluşturulacaktır.
1.3.5	Ödeme sistemlerine olan güven artırılacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Bankalar	01.07.2017-31.12.2017	Karşılığı olmayan çek düzenlenmesine tarım sektörü için engel olunacaktır. Alım satımın kontrol altına alınacağı güvenli bir aracılık sistemi oluşturulacaktır.

1.4. ISLAH ÇALIŞMALARININ YAPILMASI

1.4.1	Bölgede halk elinde ıslah projeleri yaygınlaştırılacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, Üniversiteler, Birlikler	01.07.2017-31.12.2017	Bölgede halk elinde ıslah projeleri başlatılacaktır.
1.4.2	İrk ıslah ve araştırma merkezleri kurulacaktır.	TRA2	Üniversiteler, Doğu Anadolu Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü (DATAE)	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, DAP BKİ, SERKA	01.07.2017-31.12.2020	Bölgeye uygun verimli ırkların tespiti ve geliştirilmesi için araştırma geliştirme faaliyetleri yürütülecektir.
1.4.3	Soy kütüğüne ve pedigrisi sistemine dayalı ıslaha geçilecektir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Birlikler	01.07.2017-31.12.2019	Hayvanların soy özellikleri kayıt edilerek takip edilecektir. Islah yapılırken bu kriterler göz önünde bulundurulacaktır.
1.4.4	Elit sürüler oluşturulacaktır.	TRA2	Birlikler, TİGEM	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, Üniversiteler	01.07.2017-31.12.2019	Damızlık değeri yüksek hayvanların bulunduğu sürüler oluşturulacaktır. Melezleme kontrollü olarak yapılacaktır.
1.4.5	Suni tohumlama çalışmaları yapılacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Birlikler	01.07.2017-31.12.2020	İrk ıslahının kontrollü sürdürülebilmesi için suni tohumlama yapılacaktır. Bu uygulama ayrıca kuzu doğum tarihlerinin belirlenmesine de fayda sağlayacaktır.

1.5. KAYIT SİSTEMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ

1.5.1	Bilişim sistemine dayalı bir hayvan takip sistemi oluşturulup kullanıma açılacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, Veteriner Hekimler Odası	01.07.2017-31.12.2017	Hali hazırda kullanılan plastik küpeler, çeşitli sorunlar yaratmakta (düşmekte, kulaklarda yaralara neden olmakta, vb.), bu sistem yerine hayvanların doğumdan kesime kadar takibinin yapılacağı bir sistem kurulacaktır. Bu sistemle hayvan hastalıkları da takip edilecektir.
-------	--	------	-------------------------------------	---	-----------------------	---

2. BESLEME VE MERA KULLANIMI

2.1. İlave Yemleme Ve Kış Yemlemesinin Yaygınlaştırılması

2.1.1	Kesif yem kullanımı konusunda işletmeler, yetiştiriciler ve çobanlar bilgilendirilecektir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Birlikler, Üniversiteler	01.07.2017-31.12.2017	Yetiştiriciler genellikle yalnızca mera beslenmesiyle yetinmektedirler. İlave yemlemenin önemi hakkında bilgilendirme yapılacak ve yaygınlaşma sağlanacaktır.
2.1.2	Beslenme(silaj, kesif yem vs.) çeşitlendirilecektir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	DAP BKİ, SERKA	01.07.2017-31.12.2020	Farklı kaba yemler, silaj ve kesif yem kullanımı artırılacaktır. Yem üretimi için gerekli ekipmanların tedarik edilmesi teşvik edilecektir.

2.2. YEM MALİYETLERİNİ DÜŞÜRÜCÜ TEDBİRLER ALINMASI

2.2.1	Yem bitkisi desteklemeleri etkin hale getirilecektir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2017	Yem bitkisi üretiminin artırılması için destek mekanizmaları geliştirilecektir.
2.2.2	Bölgeye uygun yem depolarının yapılması teşvik edilecektir.	TRA2	DAP BKİ	TKDK	01.07.2017-31.12.2019	Uygun yem depolama tesisleri yapılacaktır. Yem depolama sırasında muhafaza şartları iyileştirilecektir.

2.3. MERA ALANLARININ KORUNMASI

2.3.1	Mera alanlarının amaç dışı kullanımının önüne geçilecektir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	01.07.2017-31.12.2017	Kamuya ait meraların amaç dışı kullanımı engellenecektir.
2.3.2	Gerekli mevzuat değişiklikleri yapılacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.09.2017-01.06.2018	Mera Yönetmeliği'nde 30.10.2015 tarihli yapılan değişikliklerin gözden geçirilmesi yönünde çalışmalar yapılacaktır.
2.3.3	Mera olarak kullanılabilecek hazine arazilerine mera vasfı kazandırılacaktır.	TRA2	Mera Komisyonu	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-01.06.2018	Meraların kapasitelerini artırabilmek için hazine arazilerinden faydalanılacaktır.

2.3.4	Çayır ve meralar için bir otlatma planı oluşturulacak ve otlatmalar bu plan çerçevesinde yapılacaktır.	TRA2	Mera Komisyonu	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2017	Çayır ve meraların aşırı ve kötü kullanımının engellenmesi için bir otlatma planı yapılacaktır.
-------	--	------	----------------	---	-----------------------	---

2.4. MERA TAHSİSİ VE KULLANIMINDA YAŞANAN SORUNLARIN GİDERİLMESİ

2.4.1	Mera komisyonlarında Birliklerden ve Üniversitelerden uzman temsilci olması sağlanacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, Üniversiteler	01.07.2017-31.12.2017	Gerekli yasal düzenleme yapılacak ve uygulama başlatılacaktır.
2.4.2	Mera kiralama ve kullanım kontrolü etkin bir şekilde yapılacaktır.	TRA2	Mera Komisyonu	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2020	Mera kiralamalarında, erken/geç/aşırı otlatma yapılmaması için etkin denetim yapılacaktır. Hayvan sayısı mera için az geliyorsa komşu köylere kiralama yapılacaktır.
2.4.3	Meraların korunması, doğru otlatma ve mera amenajmanı konusunda eğitimler düzenlenecektir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	SERKA	01.07.2017-31.12.2017	Mera korunması ve kullanımı konusunda eğitimlerle bilinç kazandırılacaktır.

2.5. MERALARDAKİ ALTYAPI SORUNLARININ ÇÖZÜLMESİ

2.5.1	Meralarda içilebilir su kaynakları oluşturulacaktır.	TRA2	DAP BKİ	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2018	Göletler ve sıvatlar çoğaltılacaktır. Etrafları tel örgü ile çevrilerek koruma sağlanacaktır.
2.5.2	Meralara ulaşım altyapısı iyileştirilecektir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Belediyeler	01.07.2017-31.12.2020	Meralara ulaşımın ve ıslah çalışmalarının kolaylaştırılabilmesi için yollar inşa edilecek/iyileştirilecektir.
2.5.2	Meralarda sürüm yapılacak, tohum atılacak ve gübreleme yapılacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Birlikler	01.07.2017-31.12.2017	Meraların ıslahı için sürüm, tohumlama ve gübreleme işlemleri yapılacaktır.

3. HAYVAN SAĞLIĞI

3.1. Aşı Takvimi Belirlenmesi ve Düzenli Uygulanması

3.1.1	Koruyucu hekimlik yaygınlaştırılacak ve etkinleştirilecektir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2020	Koruyucu hekimlik sistemi geliştirilecek, etkin kullanım için önlem alınacaktır. Halka yönelik bilinçlendirme ve farkındalık faaliyetleri yürütülecektir.
3.1.2	Bölgeye uygun aşı programı oluşturulacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Üniversiteler, Birlikler	01.07.2017-31.12.2016	Aşılama programı oluşturularak hangi aşının ne zaman yaptırılacağı yetiştiricilerle paylaşılacaktır.
3.1.3	Aşılamalar zamanında ve etkin bir şekilde yapılacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Birlikler, Üniversiteler	01.07.2017-01.09.2020	Aşıların zamanında yaptırılması sağlanacaktır. Bu kapsamda sadece rutin aşılar değil piyeten gibi sürü hastalıklarına yönelik sürünün kendi kanından elde edilen aşılama çalışmalarına da yer verilecektir.

3.2. HASTALIKLARLA ETKİN VE HIZLI MÜCADELE EDİLMESİ

3.2.1	Karantina uygulaması daha hassas uygulanacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Birlikler	01.07.2017-31.12.2020	Hayvan hastalıklarının yayılmasının önlenmesi için daha dikkatli davranılacak, birlikler arası koordinasyon sağlanacaktır.
3.2.2	Mera ve gölet kaynaklı parazit mücadelesi yapılacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	DAP BKİ	01.07.2017-31.12.2020	Paraziter hastalıkların önlenmesi için göletlerde ilaçlama yapılacaktır.
3.2.3	Bölgesel teşhis laboratuvarları kurulacaktır	TRA2	DAP BKİ	Üniversiteler	01.07.2017-31.12.2019	Hastalıkların erken teşhis edilebilmesi için laboratuvarlar kurulacaktır.
3.2.4	Reçetesiz ve kaçak ilaç satışının önüne geçilecektir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Veteriner Hekimler Odası	01.07.2017-31.12.2020	Yurtdışından gelen kaçak ilaçların ve reçetesiz olmayan ilaçların satışı denetimlerle önleneyecektir.

3.3. HAYVAN HAREKETLERİ VE SINIR ÖTESİNDE GÖRÜLEN HASTALIKLARIN TAKİBİ

3.3.1	Kontrolsüz hayvan hareketlerine karşı denetimler artırılacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı	01.07.2017-31.12.2020	Bölge içi, bölgeler arası ve sınır ötesi kontrolsüz hayvan geçişleri engellenmelidir.
3.3.2	Sınır ötesinden bulaşan hastalıkların yayılması önlenmelidir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Üniversiteler	01.07.2017-01.09.2020	Sınır ötesindeki hastalıkların takibi yapılacak ve gerekli önlemler alınacaktır.

3.4. HİJYENİN SAĞLANMASI

3.4.1	Yetiştiriciler barınak ve hayvan bakımı ve hijyeni konusunda bilinçlendirilecektir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	SERKA	01.07.2017-31.12.2016	Yetiştiriciler barınaklarda havalandırma ve gübrelerin uzaklaştırılmasını içeren hijyen koşulları, aynı barınak içinde farklı hayvan türlerinin beslenmemesi ve zoonozlar konusunda eğitilecektir.
3.4.2	Denetim standartlarının oluşturulması ve denetimler yapılması	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2020	Hijyen konusunda standartlar belirlenecek ve bu standartlara uygunluk düzenli olarak kontrol edilecektir.
3.4.3	Dış parazitlerle mücadelede mera alanlarında banyoların inşa edilecektir.	TRA2	DAP BKİ	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2019	Hijyenin sağlanması için meralarda hayvanların temizlenebileceği banyolar inşa edilecektir.

4. ÜRETİM PLANLAMASI VE PAZARLAMA

4.1. Yeni Pazar Geliştirilmesi

4.1.1	Kamu kurumlarında küçükbaş hayvan etinin kullanılması sağlanacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Birlikler	01.07.2017-31.12.2020	Devlet kurumlarının yemekhanelerde kullanmak üzere küçükbaş hayvan alımı yapılması sağlanacaktır.
4.1.2	Et ve Süt Kurumu'nun bölgede aktif olarak çalışması	TRA2	Et ve Süt Kurumu	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	01.07.2017-31.12.2020	Et ve Süt Kurumu bölgedeki yetiştiricilerden hayvan ve süt satın alacaktır.

4.1.3	Hayvan pazarlarındaki yetiştirici ve nihai tüketicinin daha çok bir araya getirilmesi sağlanacaktır.	TRA2	Ticaret Borsası	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri, SERKA	01.07.2017-31.12.2018	Hayvanların borsa aracılığıyla satılması sağlanacaktır. İnternet tabanlı elektronik bir sistem kurulacaktır.
4.1.4	Pazarlama amaçlı örgütlenmeler teşvik edilecek ve bilinçlendirileceklerdir.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Birlikler, SERKA, Et ve Süt Kurumu	01.07.2017-31.12.2020	Yetiştiriciler özellikle ortak pazarlama yapabilecekleri kooperatif vb. örgütlenmeler konusunda teşvik edilecektir. Örgütlerin şeffaf ve güvenilir olması için denetimler sıklaştırılacaktır. Gerekli mevzuat değişiklikleri ile kooperatiflere kamunun da üye olması sağlanacaktır.
4.1.5	Tanıtım grubu kurulacaktır.	TRA2	Birlikler	SERKA	01.07.2017-31.12.2017	Tanıtım grubu küçükbaş hayvancılık ürünlerinin tanıtımı, markalaşması ve önyargıların giderilmesi konusunda faaliyetler sürdürecektir. Bu çerçevede kamu spotu yayınlanacak, festival ve fuarlar düzenlenecektir.

4.2. TESİSLEŞME EKSİKLİĞİNİN GİDERİLMESİ

4.2.1	Hayvan pazarları standartları iyileştirilecek ve modernize edilecektir.	TRA2	DAP BKİ	SERKA, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2018	Yeni hayvan pazarları kurulacak, mevcut hayvan pazarları modernize edilecektir.
-------	---	------	---------	--	-----------------------	---

4.3. ÜRETİM PLANLANMASININ YAPILMASI

4.3.1	Doğumların bütün yıla yayılacak şekilde planlanması konusunda farkındalık yaratılacaktır.	TRA2	Birlikler	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.06.2018	Et ve süt arzının sürekli olması için doğumların tüm yıla yayılması hususunda farkındalık yaratılacaktır. Gerekirse bu konu hakkındaki fizibilite raporu hazırlanacaktır.
-------	---	------	-----------	---	-----------------------	---

4.3.2	Koç katım tarihleri hakkında eğitim düzenlenecek ve koç katım zamanlarında şenlikler yapılacaktır.	TRA2	Birlikler	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2020	Suni tohumlama tercih etmeyen yetiştiricilere koç katım tarihleri, yöntemleri hakkında bilgi verilerek verimin artırılması hedeflenmektedir. Ayrıca, koç katım zamanlarında şenlikler düzenlenecektir. Koç katım ve kuzu kırım şenlikleri geçmişten gelen kültürel değerleri devam ettirecektir.
-------	--	------	-----------	---	-----------------------	--

4.4. ÜRÜN ÇEŞİTLİLİĞİ VE KATMA DEĞERİN ARTTIRILMASI

4.4.1	Katma değerli ürünlerin ve ürün çeşitliliğinin sağlanması için yetiştiriciler bilinçlendirilecektir.	TRA2	Birlikler	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2017	Et, süt ve yünün işlenmesi sağlanacaktır.
-------	--	------	-----------	---	-----------------------	---

4.5. DENETİM SİSTEMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ

4.5.1	HACCP kurallarının etkin denetimi ve yaygınlaştırılması yapılacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	01.07.2017-01.06.2020	Ürün kalitesinin korunması için üretimin her aşamasında gerekli olan hijyen şartları sağlanacaktır.
-------	---	------	---	-------------------------------------	-----------------------	---

5.YETİŞTİRİCİ KAMU İLİŞKİLERİ

5.1. Bölgedeki Kurumların Kapasitelerinin Artırılması

5.1.1	Personel sayısı artırılacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2017	Personel sayısı artırılarak ziraat mühendisi ve veterinerlerin danışmanlık hizmetleri ve saha çalışmalarına yoğunlaşmaları sağlanacaktır.
5.1.2	Personelin bölgede daha uzun süre görev yapmasını özendiren tedbirlerin alınması sağlanacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2018	Personel sirkülasyonunun azalarak personel tecrübesinin artırılması için bölgede daha uzun kalmaları sağlanacaktır.

5.1.3	Tarımsal danışmanlık sisteminin ve Çiftçi Eğitimi Şube Müdürlüklerinin etkin hale getirilmesi sağlanacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2018	Gerek kamuda gerek özel sektörde danışmanların optimum sayıda çiftçi ile ilgilenmesi sağlanacak. Danışmanlığın maddi getirisi artırılacak. İl müdürlüklerin de danışmanlık merkezleri oluşturulacaktır.
-------	--	------	-------------------------------------	---	-----------------------	---

5.2. DESTEKLEME, KREDİ VE SİGORTA SİSTEMİNİN DÜZENLENMESİ

5.2.1	Destek sisteminin bölge ihtiyaçlarına şartlarına göre güncellenmesi sağlanacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, SERKA	DAP, TKDK, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.06.2018	Çobanlık desteğindeki en az 300 baş şartı gözden geçirilecek, gerekirse birkaç çiftçinin birleşerek destekten faydalanması sağlanacaktır. Destekler Şubat ve Mart aylarında ödenecektir. Sektörde faaliyette bulunma süresi bir değerlendirme kriteri olacaktır. Verilen desteklerde bölgesel farklılıklar ve ihtiyaçlar göz önünde bulundurulacaktır.
5.2.2	Destek kullandırımlarının kolaylaştırılması sağlanacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, SERKA	DAP, TKDK, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	01.07.2017-31.12.2018	Destek şartlarında kolaylaştırma yapılacak, istenilen belgeler gözden geçirilecektir.
5.2.3	Kredi temininde yetiştirici lehine kolaylıklar sağlanması	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Bankalar, Tarım Kredi Kooperatifi	01.07.2017-30.06.2018	Kredi temininde en önemli sorun olan teminat bulmanın aşılması için kredi garanti fonu veya kamunun teminat oluşturabilecek diğer kurumları devreye girecek. Belli bir süredir küçükbaş hayvancılıkla ilgilenen kişilere kolaylıklar sağlanacaktır.
5.2.4	Sigorta kapsamı ve maliyeti düzenlenecektir.	TRA2	TARSİM	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	01.07.2017-31.12.2018	Mevcut durumda sigorta kapsamında olmayan hastalıklar sigorta kapsamına dahil edilmesi için çalışmalar yürütülecektir.

5.3. KURUMLAR ARASI KOORDİNASYON SAĞLANMASI

5.3.1	İl bazlı kurullar oluşturulacak, tüm paydaşların katıldığı bir tarım platformu kurulacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	SERKA, Üniversiteler	01.07.2017-31.12.2017	İl Müdürlükleri koordinasyonunda kurullar oluşturulacaktır.
-------	--	------	---	----------------------	-----------------------	---

5.4. YETİŞTİRİCİLERİN EĞİTİLMESİ VE BİLGİLENDİRİLMESİ

5.4.1	Düzenli bilgilendirme yapılacaktır.	TRA2	Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	SERKA	01.07.2017-31.12.2020	Bilgilendirmelerde SMS ve billboardlar kullanılacaktır.
5.4.2	Eğitimler düzenlenecektir.		Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlükleri	SERKA	01.07.2017-31.12.2020	Organik üretim, hayvan hastalıkları, meraların kullanımı, beslemede modern yöntemlerin kullanımı (uygun rasyo oranları, mineral eksikliği, silaj kullanımı gibi) hakkında eğitimler düzenlenecektir. Ayrıca, Bölgede kurulacak büyük ölçekli işletmelerde uygulamalı eğitimler verilecektir.